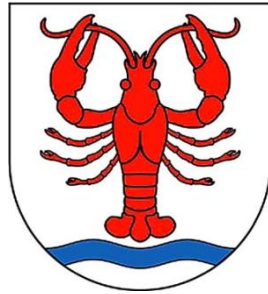

Załącznik nr 1 do uchwały nr XXIII/117/2016
Rady Gminy Wołyń z dnia 19 października 2016r.

Strategia
Rozwiązywania Problemów
Społecznych
w Gminie Wołyń
na lata 2016-2025

Wołyń 2016 R

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Metodologia opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025	4
3. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Wołyń.....	7
3.1. Położenie geograficzne.....	7
3.2. Sytuacja demograficzna Gminy Wołyń.....	8
3.3. Sytuacja ekonomiczna mieszkańców Gminy Wołyń	16
3.4. Sytuacja mieszkaniowa w Gminie Wołyń.....	20
3.5. Ochrona zdrowia mieszkańców Gminy Wołyń.....	21
3.6. Identyfikacja problemów społecznych na obszarze Gminy Wołyń	23
3.6.1. Charakterystyka głównych problemów społecznych	23
3.6.3. Klasyfikacja problemów społecznych pod względem ich nasilenia.....	33
3.7. Infrastruktura i zasoby społeczne	37
3.8. Analiza SWOT w zakresie rozwiązywania problemów społecznych Gminy Wołyń	39
4. Założenia strategiczne	40
4.1. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025	40
4.2. Kierunki i zakres działań niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych	41
5. Cele Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025	43
5.1. Cel główny Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025	43
5.2. Cele szczegółowe Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025.....	43
5.3. Wskaźniki realizacji celów strategicznych.....	44
5.4. Monitoring realizacji celów i działań strategicznych	47
6. Opis sposobu realizacji strategii, w tym działań niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych	47
7. Ramy finansowe strategii oraz źródła finansowania wydatków związanych z realizacją działań niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych	49
8. Informacja i promocja wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025	49
9. Zasady aktualizacji i wprowadzania zmian w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025	50
10. Harmonogram wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025	52

1. Wstęp

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025 jest wieloletnim dokumentem planistycznym, stanowiącym kontynuację „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wołyń” przyjętej uchwałą Rady Gminy Wołyń Nr XXI/106/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. W strategii zdefiniowano dwa cele główne „*Podniesienie standardu życia społeczności lokalnej*” oraz „*Pomoc osobom w trudnej sytuacji życiowej*”, które stały się wyznacznikiem działań instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie działań na rzecz społeczności lokalnej.

Cele główne powyższej strategii zostały w dużym stopniu osiągnięte, co pokazują badania ewaluacyjne. Wprowadzenie trwałej zmiany społecznej w dalszym ciągu wymaga aktywności nakierowanej na budowanie zintegrowanego systemu wsparcia społecznego, umożliwiającego zrównoważony rozwój wszystkim mieszkańcom Gminy oraz zapobieganie wykluczeniu i marginalizacji osób i grup społecznych. Strategia z lat 2008-2014 stanowiła dokument mający na celu stworzenie kompleksowego i spójnego systemu pomocy mieszkańcom Gminy z wykorzystaniem środków własnych gminy oraz źródeł finansowania zewnętrznego, co przyniosło widoczną zmianę w sytuacji wspólnoty lokalnej.

Wprowadzenie kolejnego dokumentu wypełniającego obszar działania samorządu na rzecz społeczności lokalnej jest kontynuacją przyjętych kierunków lokalnej polityki społecznej. Priorytetem działań strategicznych jest utrzymanie obecnego poziomu rozwoju lokalnego oraz rozwiązywanie problemów społecznych w takim zakresie, jaki udało się osiągnąć dzięki realizacji celów strategicznych obowiązującej w latach 2005-2015 strategii.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025 w dalszym ciągu odnosi się do problematyki przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu, wskazując jednocześnie nowy kontekst dla pojawiania się problemów społecznych, mający wpływ na rozwój gospodarczy i ekonomiczny na obszarze Gminy. Strategia jest uzupełnieniem Strategii Rozwoju Gminy Wołyń o istotne kwestie społeczne. Realizacja Strategii obejmuje dziesięcioletni horyzont czasowy rozpoczynający się od 1 stycznia 2016 roku, trwający do 31 grudnia 2025 roku. Wskazanie takiego okresu realizacji celów strategicznych jest uzasadnione ze względu na zachodzące zmiany społeczne, sytuację demograficzną, a także ze względu na stan gospodarki i rozwój społeczno-ekonomiczny Gminy. Jest to optymalny okres, na jaki można zaplanować realizację celów strategicznych oraz wprowadzić trwałe i zauważalne zmiany w życiu mieszkańców gminy.

Podstawę prawną do opracowania i wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń stanowi zapis zawarty w art. 17 ust.1. pkt.1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej¹ (Dz.U. z 2015 r. poz. 163, z późn. zm.).

---

¹ Zgodnie z treścią powołanego przepisu, do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

2. Metodologia opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025 jest dokumentem, który obejmuje wiele obszarów, kwestii i problemów, mających wpływ na jakość życia mieszkańców gminy. Uzasadnieniem dla jej opracowania i wdrożenia jest zaplanowanie takich zmian społecznych, które umożliwiłyby zrównoważony rozwój Gminy Wołyń oraz rozwiązywanie problemów społecznych mieszkańców z wykorzystaniem zasobów i potencjału zarówno miejscowych instytucji jak i przedstawicieli społeczności lokalnej.

W treści dokumentu szczególne miejsce zajmują obszary i działania umożliwiające osobom i rodzinom przewyższanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Metodologia opracowania strategii wynika głównie z treści zapisów zawartych w art.16 b ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej². Zgodnie z treścią powołanego zapisu strategia zawiera:

- 1) diagnozę sytuacji społecznej;
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
- 3) określenie:
  - a) celów strategicznych projektowanych zmian,
  - b) kierunków niezbędnych działań,
  - c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
  - d) wskaźników realizacji działań.

Dokument strategii wskazuje ponadto sposób monitorowania wskaźników, określa zasady ewaluacji, aktualizacji treści zawartych w opracowaniu oraz promocji na poziomie lokalnym.

Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Wołyń została przeprowadzona metodą analizy dokumentów statystycznych, głównie sprawozdań MPiPS-03³ ze świadczeń pieniężnych i w naturze udzielanych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wołyńiu w latach 2010-2014 oraz danych statystycznych z lat 2008-2014, obrazujących poziom życia mieszkańców i rozwój Gminy Wołyń, dostępnych w Banku Danych Lokalnych GUS. W diagnozie wykorzystano także metodę desk research w odniesieniu do analizy zasobów pomocy społecznej Gminy, która jest sporządzana zgodnie z treścią art.16a przywoływanej już ustawy o pomocy społecznej.

W opracowaniu diagnozy wykorzystano też opinie przedstawicieli lokalnych instytucji zajmujących się rozwiązywaniem problemów społecznych oraz opinie przedstawicieli społeczności lokalnej, uzyskane w trakcie konsultacji społecznych.

---

² Ustawa opublikowana w Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn.zm.

³ Sprawozdanie MPiPS-03 jest dokumentem statystyki publicznej, obrazującym stan problemów społecznych przez pryzmat świadczeń pieniężnych w naturze i usługach, udzielanych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej osobom kwalifikującym się do tych świadczeń po spełnieniu kryteriów ustalonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn.zm.).

Do badania problemów społecznych Gminy Wołyń zastosowano między innymi wskaźnik kwalifikacji⁴ do świadczeń pomocy społecznej zakładając, że osoby które skorzystały z pomocy i wsparcia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wołyńsku są dotknięte różnymi problemami społecznymi, stanowią więc obiektywnie wybraną próbę reprezentatywną spośród wszystkich mieszkańców gminy.

Prognoza zmian społecznych oparta została na szczegółowej analizie sytuacji Gminy Wołyń, badanych obszarach problemowych oraz możliwościach rozwiązywania problemów społecznych z uwzględnieniem istniejącej infrastruktury i potencjału społecznego jakim dysponuje Gmina.

W dokumencie Strategii określono cel główny, cele szczegółowe i działania zmierzające do rozwiązania lub zminimalizowania skutków problemów społecznych, zidentyfikowanych na terenie Gminy. Cele strategiczne wyznaczono zgodnie z koncepcją S.M.A.R.T.⁵, która zwiększa szansę na ich osiągnięcie. Zgodnie z tą koncepcją sformułowany cel są **szczegółowe** – zawierają konkretny a jednocześnie prosty, jednoznaczny przekaz a ich zrozumienie nie powinno stanowić kłopotu i nie pozostawia miejsca na luźną interpretację, **mierzalne** tj. sformułowany tak, że można liczbowo wyrazić stopień ich realizacji lub przynajmniej umożliwić jednoznaczny "sprawdzalność" tej realizacji, **adekwatne** do możliwości wykonawców, a jednocześnie atrakcyjne dla społeczności pod względem rezultatów, **realne** tj. możliwe do osiągnięcia oraz **terminowe**, określone konkretnym przedziałem czasowym.

Kierunki zmian zostały zaplanowane z uwzględnieniem podstawowych zasad polityki społecznej, w tym zasady pomocniczości⁶, zasady szerokiego zasięgu skutków⁷ oraz zasady partycypacji społecznej⁸. Wiele uwagi poświęcono działaniom profilaktycznym,

System wdrażania działań strategicznych oparto na gminnych programach o charakterze obligatoryjnym i fakultatywnym, odnoszących się do rozwiązywania poszczególnych problemów zdiagnozowanych w procesie tworzenia strategii. W procesie wdrażania strategii przewidziano także zastosowanie zróżnicowanych projektów, w tym projektów socjalnych oraz innych narzędzi wsparcia i aktywizacji poszczególnych kategorii odbiorców działań strategicznych. Proponowany system wdrażania strategii może być zmodyfikowany zgodnie z określonymi w strategii zasadami, jeśli wystąpi uzasadniona potrzeba, a samorząd gminy podejmie stosowną uchwałę.

---

⁴ Jako wskaźnik kwalifikacji uznano liczbę osób zakwalifikowanych do udzielenia pomocy po spełnieniu kryterium określonego w art.8 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn.zm.).

⁵ **SMART** (z ang. *Simple, Measurable, Achievable, Relevant, Timely defined.*) – koncepcja formułowania celów w dziedzinie planowania, będąca zbiorem pięciu postulatów dotyczących cech, którymi powinien się charakteryzować poprawnie sformułowany cel.

⁶ **Zasada pomocniczości** (inaczej **zasada subsydiarności**) - jedna z najważniejszych zasad pracy socjalnej, która sprowadza się do poglądu, że obowiązkiem społeczności jest wspomaganie jej części składowych w naturalnym rozwoju. Istotnym założeniem jest zakres tej pomocy: społeczność nie może ingerować w sprawy, z którymi poszczególne jednostki są w stanie poradzić sobie same, lecz jedynie tam, gdzie pomoc jest niezbędna.

⁷ **Zasada szerokiego zasięgu skutków** jako jedna z wielu identyfikowanych w obszarze polityki społecznej zasad nakazuje podejmowanie działań, których pozytywne rezultaty (skutki) będą odczuwalne przez jak największą liczbę odbiorców usług społecznych, bliska zasadzie powszechności.

⁸ **Partycypacja** (z łaciny *particeps* - biorący udział, z ang. *participation* – uczestniczenie) – uczestnictwo, udział jednostek w większej grupie, formacji, projekcie czy instytucji.

W procesie monitorowania i oceny postępów w realizacji strategii uwzględniono obowiązek prowadzenia statystyki publicznej oraz informowanie przedstawicieli samorządu gminy i społeczności lokalnej o efektach i rezultatach uzyskiwanych w trakcie wdrażania strategii w formie sprawozdań rocznych.

Dokument Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wohyń podlega uchwaleniu w trybie określonym w przepisach o samorządzie gminy, po uprzednim przeprowadzeniu konsultacji społecznych, zgodnie z procedurą określoną w Uchwale Nr ..... Rady Gminy Wohyń z dnia ..... roku w sprawie przyjęcia „Regulaminu konsultacji społecznych ..... opublikowaną w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego.

Treść strategii uwzględnia kontekst europejskiej polityki społecznej, a także politykę państwa, w tym cele zawarte w Strategii Rozwoju Kraju 2007- 2020 przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 r. Treść strategii wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020 oraz w treść i założenia Strategii Rozwoju Gminy Wohyń na lata ..... przyjętej uchwałą ..... Rady Gminy Wohyń z dnia ..... roku.

3. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Wohyń

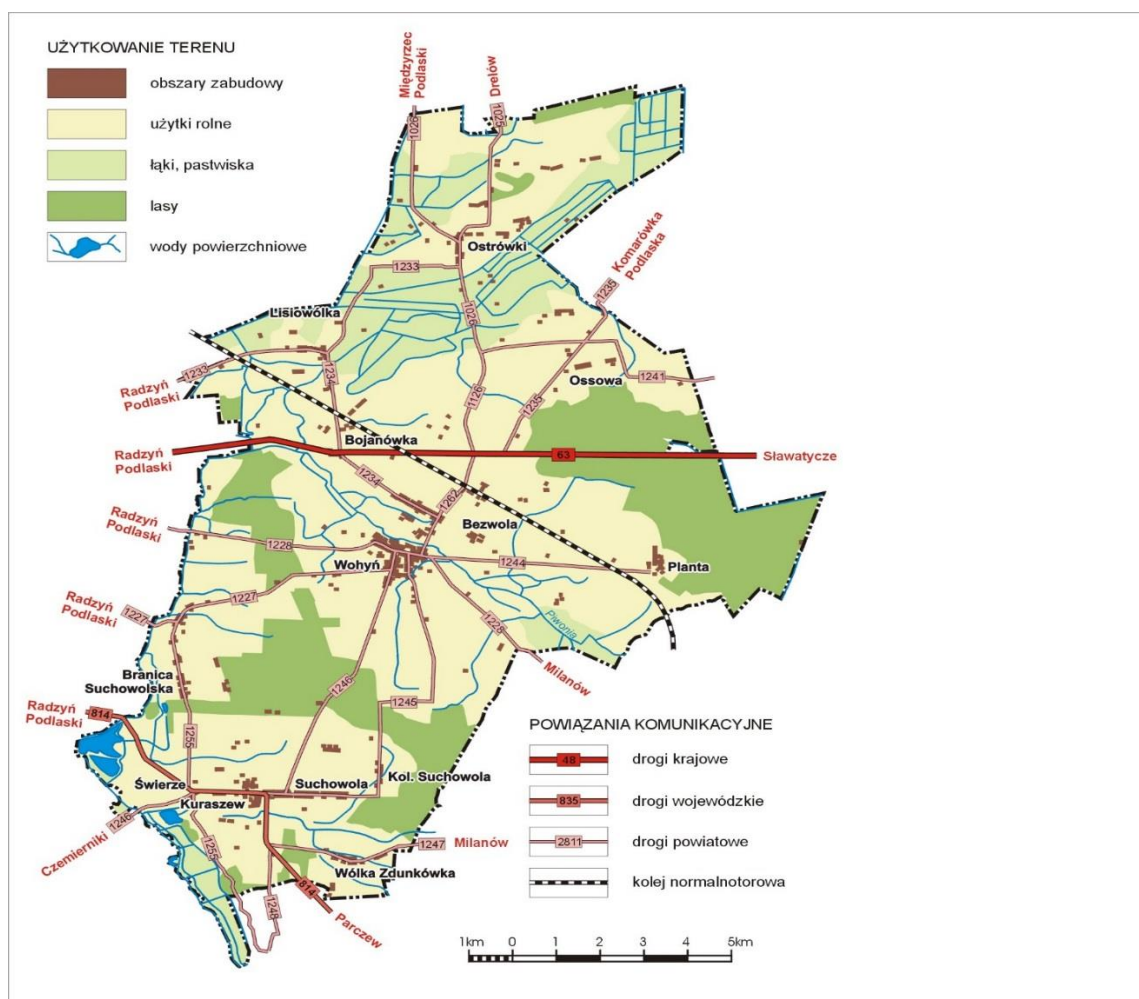
3.1. Położenie geograficzne

Gmina Wohyń położona jest w północnej części województwa lubelskiego w powiecie radzyńskim.

Źródło; <http://www.wikipedia.pl>

Mapa Gminy Wohyń

Gmina zajmuje obszar 178 km² (18,5% powierzchni powiatu i 0,7% powierzchni województwa). Otoczona gminami powiatu radzyńskiego (Czemierniki, Komarówka Podlaska i Radzyń Podlaski), powiatu parczewskiego (Milanów i Siemień) oraz powiatu białskiego (Drelów) jest jedną z większych gmin w powiecie radzyńskim.

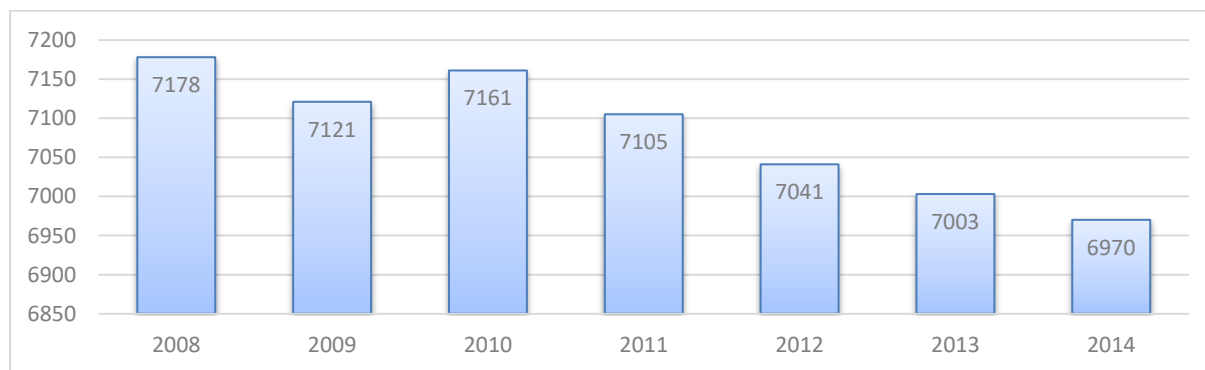
W skład Gminy wchodzi 14 miejscowości; Bezwola I, Bezwola II, Bojanówka, Branica Suchowolska, Kuraszew-Suchowola, Lisiowólka, Ossowa, Ostrówki, Planta, Świerże, Wohyń I, Wohyń II, Wólka Zdunkówka oraz Zbulitów Mały. Tworzą one jednorodną kulturowo wspólnotę mieszkańców. Każda z miejscowości, będąc jednocześnie sołectwem jest jednostką pomocniczą gminy.

Powierzchnię gminy w 73% stanowią użytki rolne oraz w 19% użytki leśne. Głównym źródłem utrzymania mieszkańców jest rolnictwo. W 2011 roku Gmina Wohyń otrzymała wyróżnienie w konkursie „Samorząd Przyjazny Biznesowi 2011” za tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi podmiotów gospodarczych. Perspektywy rozwoju gminy należy upatrywać w rozwijającej się przedsiębiorczości, zwłaszcza małych i średnich podmiotów gospodarczych oraz nabierającej coraz większego znaczenia drodze nr 63, stanowiącej główny szlak komunikacyjny do przejścia granicznego z Białorusią. Niemal 100% mieszkańców Gminy ma Wohyń dostęp do telefonu i wodociągu. Trwa rozbudowa infrastruktury komunalnej, rozwijana jest sieć kanalizacyjna i drogowa. Gmina ma swoją bogatą tradycję historyczną, ukształtowane normy i wartości społeczne, a położenie geograficzne Gminy Wohyń nie ma znaczącego wpływu na występowanie problemów społecznych.

3.2. Sytuacja demograficzna Gminy Wohyń

Gmina Wohyń należy do średnich gmin województwa lubelskiego zarówno pod względem obszaru jak i liczby ludności zamieszkującej gminę. Do 2013 roku liczba ludności zamieszkałej na terytorium Gminy kształtowała się na poziomie powyżej siedmiu tysięcy. W 2014 roku liczba mieszkańców po raz pierwszy spadła poniżej dotychczasowego poziomu i wynosiła 6970 osób, co prezentuje poniższy wykres.

Wykres 1 Liczba mieszkańców Gminy Wohyń w latach 2008-2014

Źródło; Bank Danych Lokalnych GUS

Wśród mieszkańców obserwuje się nieznaczną przewagę płci męskiej. Zjawisko to szczególnie widoczne jest od 2010 roku. We wcześniejszych latach w populacji dominowała płeć żeńska. Szczegółowy obraz rozkładu płci w populacji mieszkańców prezentuj poniżej zamieszczone zestawienie.

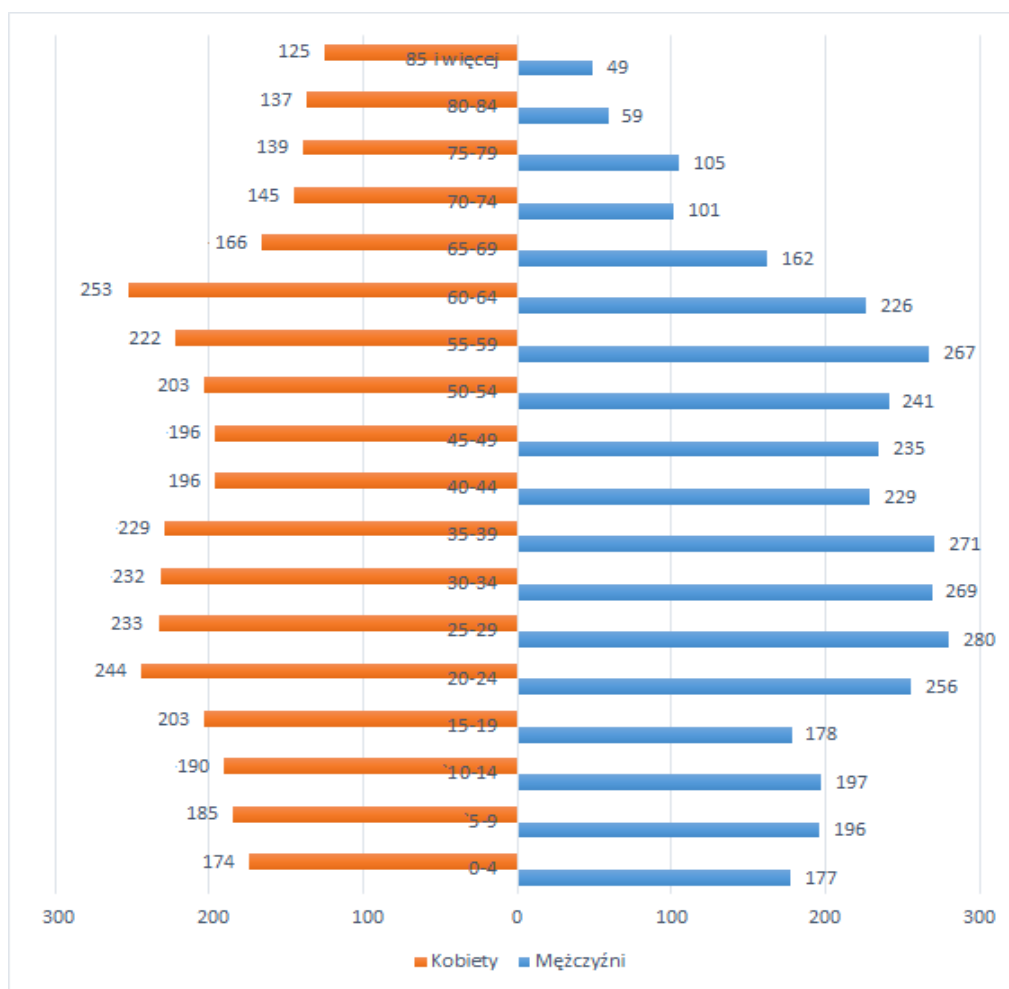
Tabela 1 Liczba ludności Gminy Wołyń z podziałem na płeć

Rok		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
stan na 31 XII								
mężczyźni	osoba	3571	3545	3604	3584	3561	3531	3498
kobiety	osoba	3607	3576	3557	3521	3480	3472	3472

Źródło; Bank Danych Lokalnych GUS

W poszczególnych rocznikach, do rocznika 60- 64 lat również wyraźnie zaznacza się większa liczebność płci męskiej, co pokazuje poniższy wykres.

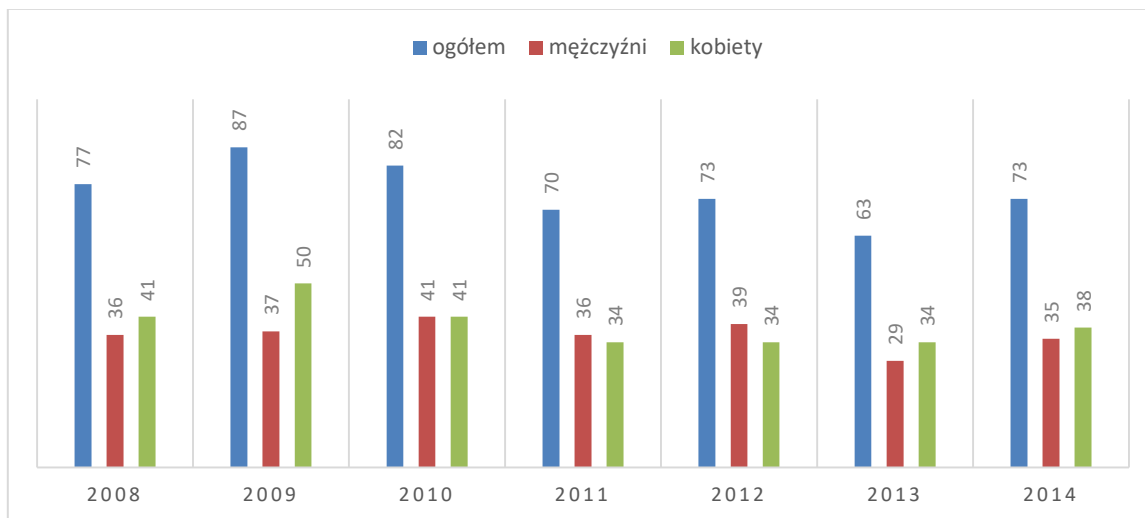
Wykres 2 Ludność wg.płci w poszczególnych przedziałach wiekowych (Piramida wieku)

Źródło; Bank Danych Lokalnych GUS

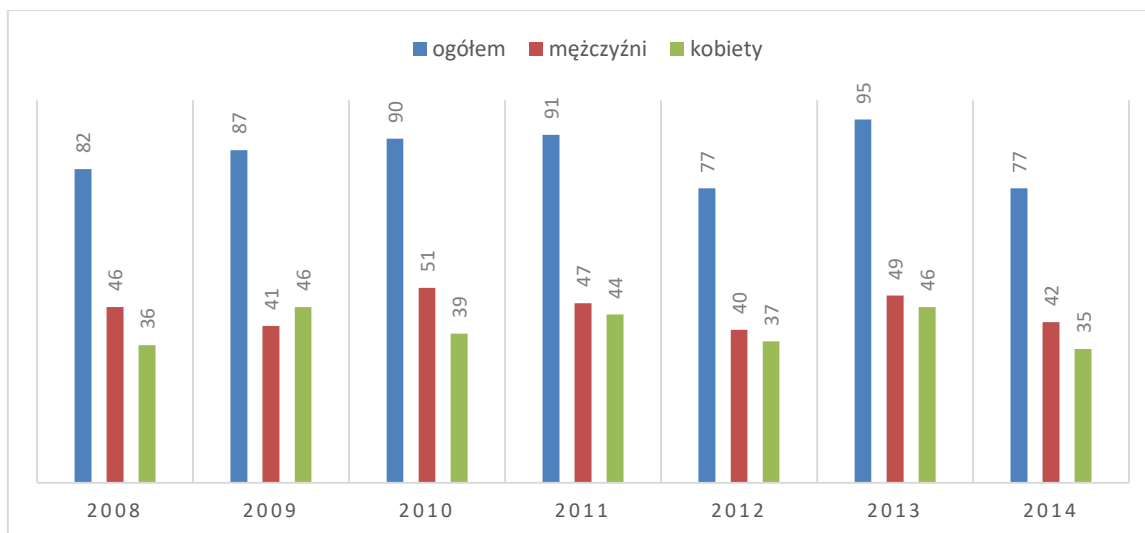
Malejąca z roku na rok liczba ludności to nie tylko skutek nielicznych urodzeń, ale też utrzymująca się na podobnym poziomie w ostatnich lat liczba zgonów. Wartości te przedstawiają poniżej zamieszczone wykresy.

Wykres 3 Urodzenia żywe w latach 2008-2014

Źródło; Bank Danych Lokalnych GUS

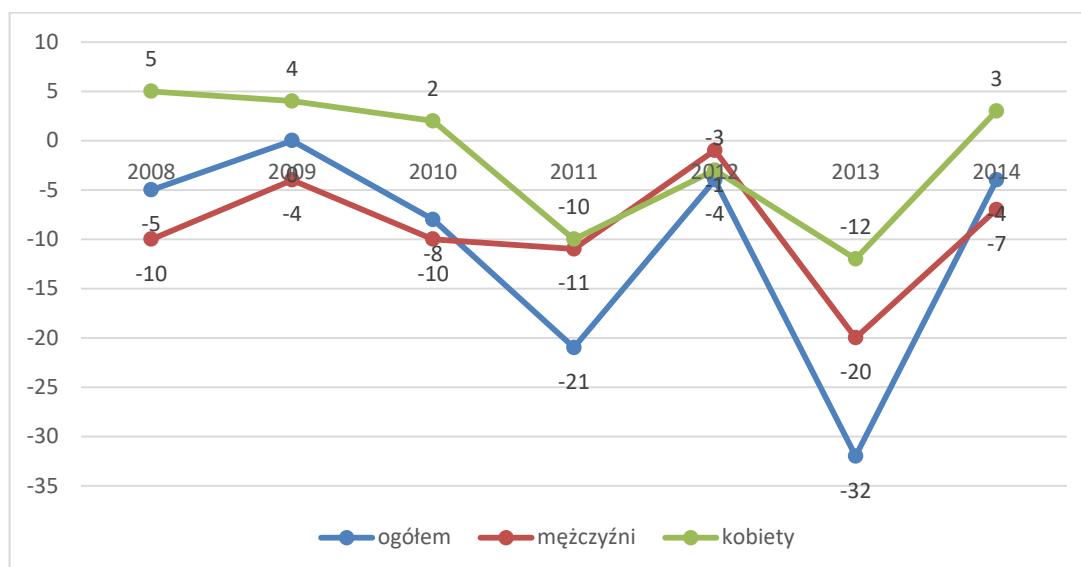
Wykres 4 Zgony mieszkańców w latach 2008-2014

Źródło; Bank Danych Lokalnych GUS

Przyrost naturalny w Gminie Wołyń jest ujemny i wykazuje utrzymującą się tendencję na kolejne lata. Szczegółowy obraz przyrostu naturalnego ilustruje wykres na kolejnej stronie niniejszego opracowania.

Wykres 5 Przyrost naturalny ludności

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na liczebność populacji Gminy Wohyń istotny wpływ ma nie tylko przyrost naturalny ale też migracje mieszkańców. Dane statystyczne pokazują, że to zjawisko występuje na terenie Gminy i chociaż nie są to duże wartości liczbowe, to jednak rzutują na ogólną liczbę mieszkańców.

Poniżej zamieszczone zostały zestawienia tabelaryczne pokazujące liczbę mieszkańców, którzy zameldowali się do Gminy Wohyń oraz liczbę mieszkańców, którzy zmienili miejsce zamieszkania wymeldowując się z terenu Gminy.

Tabela 2 Liczba mieszkańców zameldowanych do Gminy Wohyń w latach 2008-2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Stan na 31 XII							
ogółem	78	49	73	59	38	47	55
mężczyźni	-	16	29	30	16	18	22
kobiety	-	33	44	29	22	29	33

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 3 Liczba mieszkańców wymeldowanych z Gminy Wohyń w latach 2008-2014

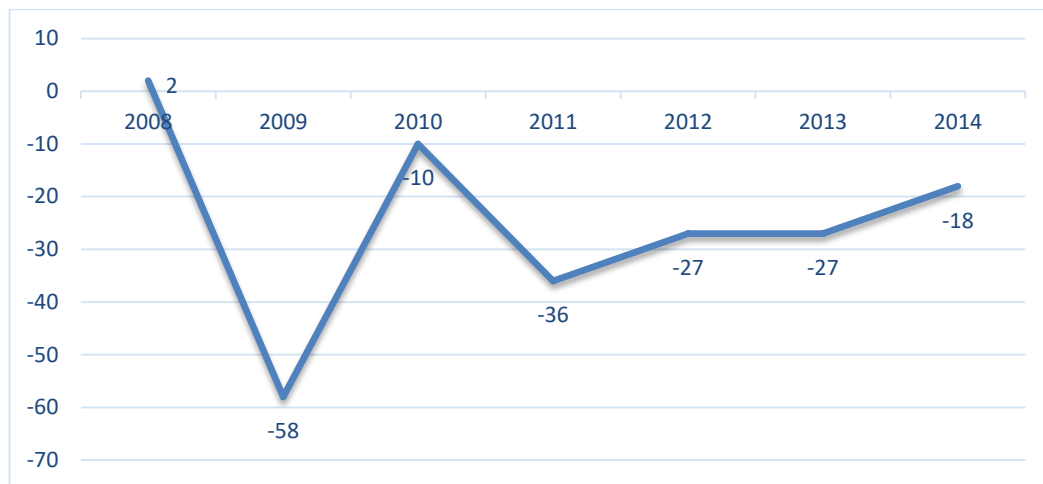
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Stan na 31 XII							
ogółem	77	107	83	94	65	74	75
mężczyźni	-	51	32	39	30	29	32
kobiety	-	56	51	55	35	45	wieć43

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Jak pokazują zestawienia większa jest liczba mieszkańców, którzy wymeldowali się z terenu Gminy niż liczba mieszkańców którzy zdecydowali się na terenie Gminy osiedlić.

Saldo migracji jest więc ujemne, ale wartości te wskazują tendencję malejącą, co potwierdza zamieszczony w dalszej części wykres.

Wykres 6 Saldo migracji w Gminie Wołyń

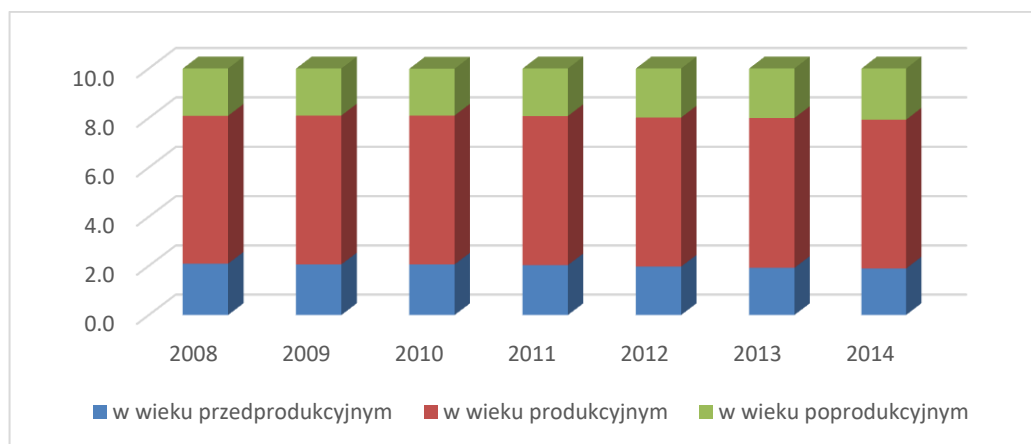

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Obraz sytuacji demograficznej Gminy Wołyń wskazuje na niekorzystny bilans demograficzny. Jeśli taka tendencja utrzyma się przez kolejne lata, nie będzie to sprzyjać rozwojowi Gminy Wołyń.

Bardziej pozytywny wymiar sytuacji demograficznej prezentuje porównanie wielkości grup wiekowych mieszkańców Gminy Wołyń w przedziałach w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym. W tym obszarze najliczniej prezentowana jest grupa osób w wieku produkcyjnym, co pokazuje poniżej zamieszczony wykres. Liczebność grupy osób w wieku produkcyjnym na przestrzeni analizowanych lat wynosi powyżej 60% całej populacji, pozostałe grupy oscylują w granicach niespełna 20 %, przy czym rysuje się tendencja wzrostowa liczby osób w wchodzących w wiek poprodukcyjny. Porównanie liczebności poszczególnych grup wiekowych przedstawia poniżej zamieszczony wykres.

Wykres 7 Udział procentowy mieszkańców w grupach wieku przedprodukcyjnego, produkcyjnego i poprodukcyjnego w Gminie Wołyń.

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W populacji osób w wieku produkcyjnym wyraźnie zaznacza się grupa ludności mobilnej i jednocześnie aktywnej zawodowo, na kolejnym miejscu grupa ludności w wieku produkcyjnym, ale raczej niemobilnej, prezentującej postawy statyczne tj. przywiązanie do miejsca zamieszkania oraz chęć wykonywania zatrudnienia blisko miejsca zamieszkania bez konieczności dojazdów czy przeprowadzki.

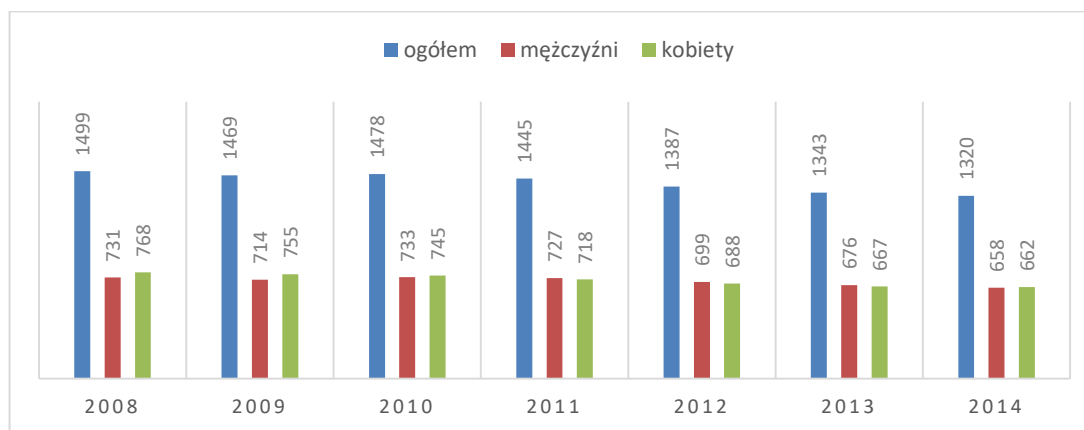
Tabela 4 Liczba ludności mobilnej i niemobilnej w wieku produkcyjnym w latach 2009-2014

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Osoby w wieku produkcyjnym mobilnym						
ogółem	2648	2702	2672	2644	2651	2619
mężczyźni	1425	1464	1441	1431	1426	1395
kobiety	1223	1238	1231	1213	1225	1224
Osoby w wieku produkcyjnym niemobilnym						
ogółem	1654	1624	1623	1614	1605	1590
mężczyźni	957	963	976	973	967	969
kobiety	697	661	647	641	638	621

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Znaczącą liczebnie grupę stanowią młodzi mieszkańcy Gminy Wołyń, wchodzący w wiek aktywności zawodowej oraz młodzież i dzieci. Ta grupa określana mianem mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym stanowić może istotny kapitał rozwojowy Gminy.

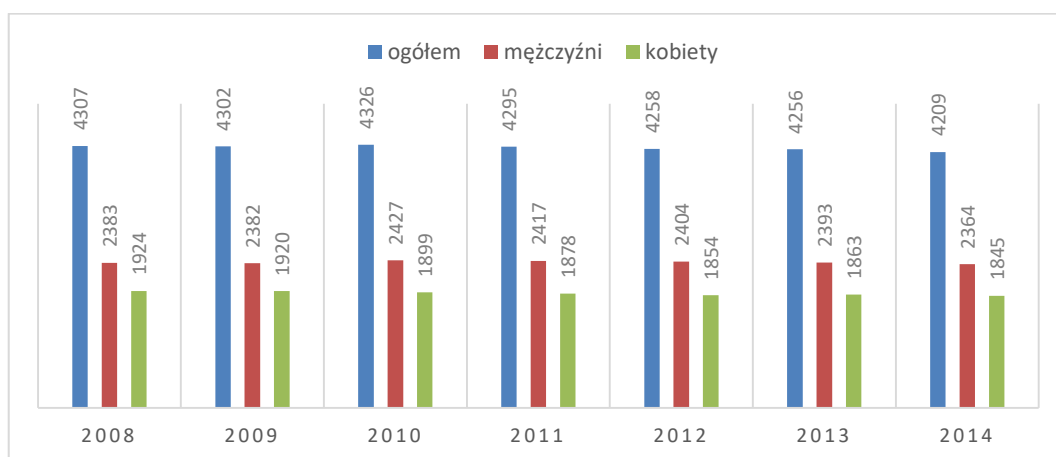
Wykres 8 Liczba mieszkańców Gminy Wołyń w wieku przedprodukcyjnym w latach 2008-2014

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Liczebność grupy osób w wieku przedprodukcyjnym wykazuje tendencję spadkową w poszczególnych latach, ale mimo wszystko jest to istotna część społeczności lokalnej, która tworzy potencjał do przyszłego rozwoju Gminy. Podobnie jest z osobami w wieku produkcyjnym. Liczebność tej grupy prezentuje wykres zamieszczony poniżej, tu też wyraźnie rysuje się tendencja spadkową w poszczególnych latach, ale ta grupa występuje najliczniej w całej populacji mieszkańców Gminy Wołyń.

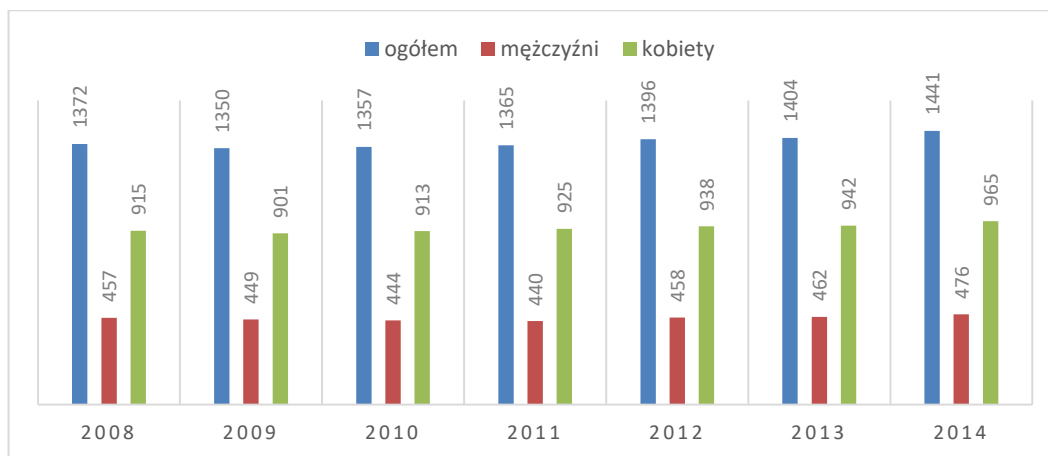
Wykres 9 Liczba mieszkańców Gminy Wołyń w wieku produkcyjnym w latach 2008-2014

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Ważną w analizie demograficznej grupą są mieszkańcy Gminy w wieku poprodukcyjnym. Jak pokazują statystyki grupa ta z roku na rok staje się bardziej liczna. Ilustruje to zamieszczony poniżej wykres.

Wykres 10 Liczba mieszkańców Gminy Wołyń w wieku poprodukcyjnym w latach 2008-2014

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Grupa osób w wieku poprodukcyjnym jest najmniejsza liczebnie w populacji mieszkańców, ale w tej grupie pojawia się istotna tendencja wzrostowa, co jest odzwierciedleniem ogólnie obserwowanego zjawiska starzenia się społeczeństwa. W tej grupie wiekowej dominują kobiety.

Zjawisko to prezentuje również wykres nr 2 obrazujący tak zwaną piramidę wieku. Pokazuje ona, iż obecnie liczba ludności w najstarszych grupach wiekowych jest stosunkowo mniejsza, ale przyjmując ogólne tendencje demograficzne, które wskazują na wydłużanie się ludzkiego życia należy spodziewać się, że w Gminie Wołyń w najbliższych latach populacja najstarszych mieszkańców będzie bardziej liczna niż obecnie. Zarówno mężczyźni jak i kobiety w przedziałach wiekowym powyżej 60 lat stanowić będą z każdym kolejnym

rokiem zbiorowość bardziej liczną, a to powoduje konieczność podejmowania stosownych działań osłonowych i wspierających dla mieszkańców w wieku senioralnym.

W analizie demograficznej Gminy Wołyń należy zauważyć też problem malejącej liczby zawieranych małżeństw.

Tabela 5 Małżeństwa zawarte w latach 2008-2014 w Gminie Wołyń

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Stan na 31 XII							
ogółem	55	56	42	31	32	34	34

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Przedstawiona w niniejszym rozdziale analiza demograficzna Gminy Wołyń pozwala na sformułowanie kilku wniosków, które mogą mieć istotne znaczenie dla rozwoju Gminy oraz występowania problemów społecznych na jej obszarze.

Gmina Wołyń, podobnie jak wiele gmin w województwie i w kraju należy do gmin starzejących się demograficznie. Problem starzejącego się społeczeństwa zwraca uwagę na konieczność organizacji systemu wsparcia oraz zabezpieczenia niezbędnych potrzeb dla tej kategorii mieszkańców. Problem ten będzie dość trudny do rozwiązania przy niskim i w dodatku malejącym wskaźniku gęstości zaludnienia, który prezentuje poniższa tabela.

Tabela 6 Gęstość zaludnienia na obszarze Gminy Wołyń

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ludność na 1 km ²	40	40	40	40	40	39	39

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Niski wskaźnik zaludnienia wpływać będzie między innymi na konieczność ponoszenia większych wydatków na organizację usług opiekuńczych i wspomagających w domach seniorów, do których trzeba będzie finansować np. dojazd opiekunki.

Niewielki poziom migracji wskazuje, że liczna grupa mieszkańców Gminy Wołyń uznaje Gminę jako miejsce do życia i rozwoju, a wielu mieszkańców w najbliższym okresie pozostawać będzie na jej obszarze.

W strukturze wiekowej mieszkańców najliczniej reprezentowane są grupy w przedziałach wiekowych umożliwiającą aktywność zawodową i społeczną, co może być wykorzystane do rozwoju Gminy oraz bieżącego rozwiązywania pojawiających się problemów społecznych.

Widoczna dominacja liczbowa mieszkańców w przedziałach wiekowych 20-24 lata oraz 25-29 lat to duża nadzieja na nowe rodziny i kolejne pokolenia mieszkańców.

Zarówno wymienione wyżej jak i inne grupy mieszkańców stanowią istotny potencjał wywierający wpływ na gospodarkę, kształtowanie dochodów gminy oraz wytyczanie kierunków rozwoju. Sytuacja demograficzna kształtuje bowiem nie tylko sytuację społeczną, ale nade wszystko wpływa na sytuację ekonomiczną gminy.

3.3. Sytuacja ekonomiczna mieszkańców Gminy Wołyń

Gmina Wołyń, podobnie jak wiele innych gmin lubelszczyzny ma charakter rolniczy. Rolnictwu sprzyjają warunki naturalne; klimat odznaczający się wysokimi średnimi wartościami temperatury powietrza, niezbyt dużymi amplitudami, długim okresem wegetacji, a także dobrej jakości gleby.

Na terenie gminy funkcjonuje 1579 gospodarstw rolnych. Gospodarstwa mają bardzo zróżnicowaną powierzchnię ale przeważają gospodarstwa niewielkie, niskotowarowe, nie gwarantujące ich posiadaczom wysokich dochodów.

Tabela 7 Wielkość gospodarstw rolnych na terenie Gminy Wołyń

ogółem	1579
do 1 ha włącznie	293
powyżej 1 do mniej niż 2 ha	150
od 2 do mniej niż 5 ha	293
od 5 do mniej niż 7 ha	165
od 7 do mniej niż 10 ha	207
od 10 do mniej niż 15 ha	243
od 15 do mniej niż 20 ha	104
od 20 do mniej niż 50 ha	117
od 50 do mniej niż 100 ha	5
100 ha i więcej	0

Źródło; Powszechny spis rolny 2002

W gospodarstwach indywidualnych uprawia się głównie zboża, ziemniaki, rośliny strączkowe, rzepak, buraki cukrowe oraz warzywa. W ostatnich latach dużą powierzchnię zajęły plantacje truskawek. Niezbyt dużą rolę odgrywa sadownictwo i pszczelarstwo. Znaczącą rolę odgrywa hodowla zwierząt, głównie bydła i trzody chlewnej. Główną funkcją Gminy Wołyń w sektorze rolnictwa jest produkcja żywności.

Gmina nie posiada większych zakładów przemysłowych. Szczególna rola przypada jednoosobowym podmiotom gospodarczym oraz małym firmom, w których znajdują zatrudnienie nieliczni mieszkańcy Gminy.

Na terenie Gminy Wołyń notuje się niewielki wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej. Na dzień 31.XII.2014r zarejestrowano 343 podmioty, w tym 23 podmioty sektora publicznego i 320 sektora prywatnego. Do prywatnych podmiotów gospodarczych, zaliczyć należy choćby zakłady ZEMAT, INDOS, Welmax posiadające certyfikaty unijne. Szczegółowy obraz sektora gospodarczego przedstawia zestawienie na kolejnej stronie.

Tabela 8 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Podmioty wg sektorów własnościowych							
podmioty gospodarki narodowej ogółem	332	319	339	329	334	349	343
sektor publiczny - ogółem	17	17	18	18	23	23	23
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	13	13	14	14	19	19	19
sektor publiczny - spółki handlowe	1	1	1	1	1	1	1
sektor prywatny - ogółem	315	302	321	311	311	326	320
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	272	257	273	264	262	276	269
sektor prywatny - spółki handlowe	7	9	9	9	12	13	13
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	2	4	4	4	4	4	4
sektor prywatny - spółdzielnie	3	3	3	3	3	3	3
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	11	11	12	12	12	12	12

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Liczba podmiotów gospodarczych z roku na rok nieznacznie wzrasta, co może wskazywać na poprawiającą się koniunkturę gospodarczą. Sytuacja ekonomiczna Gminy uzależniona jest nie tylko od rolnictwa, ale też rozwoju sektora prywatnego. Na poziom rozwoju Gminy wpływa nie tylko zysk wypracowany przez gospodarstwa rolne, ale też przez osoby fizyczne prowadzące inną niż rolnicza działalność gospodarczą oraz spółki handlowe i spółdzielnie.

Obraz sytuacji ekonomicznej Gminy Wołyń można oceniać też na podstawie informacji o dochodach mieszkańców analizowanych przez pryzmat odprowadzanych podatków.

Tabela 9 Wybrane dochody podatkowe Gminy Wołyń

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Razem	3 446 890	3 375 015	3 933 649	4 152 384	5 230 789	5 444 189	5 858 045
podatek rolny	733 549	747 143	739 792	784 018	949 275	1 026 429	1 022 434
podatek od nieruchomości	782 061	809 258	792 067	890 127	1 046 212	1 577 533	1 694 539
podatek od środków transportowych	41 279	44 517	46 152	48 987	59 069	61 962	60 912

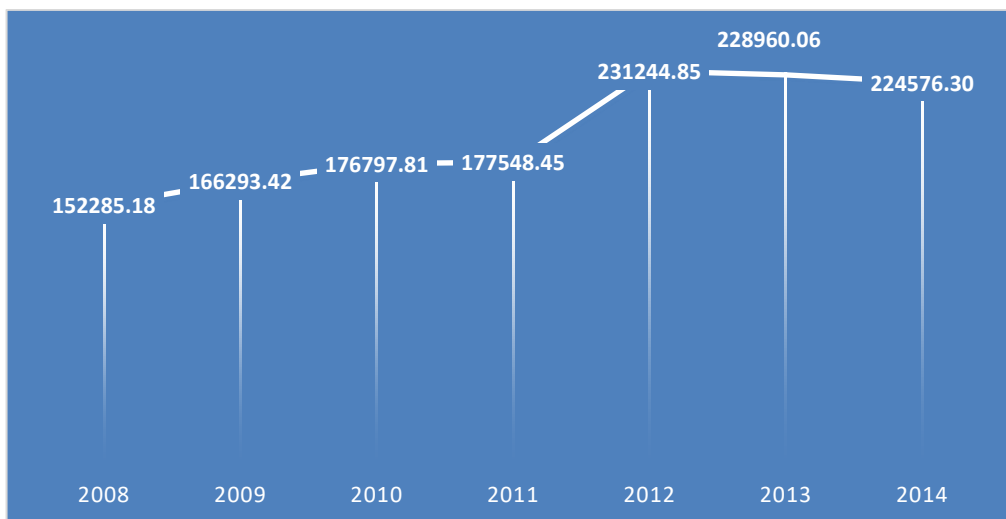
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Odprowadzane przez mieszkańców Gminy podatki w każdym analizowanym roku stanowią większą wartość. Z jednej strony można to postrzegać jako skutek podwyższania podatków przez Radę Gminy, ale z drugiej, bardziej obiektywnej strony należy tę sytuację

postrzegać jako stopniowy wzrost poziomu zamożności mieszkańców, tym bardziej, że wśród analizowanych podatków znajduje się podatek od środków transportowych, który jest wskaźnikiem liczby pojazdów posiadanych przez mieszkańców, a posiadanie pojazdu wskazuje na pewien poziom zamożności.

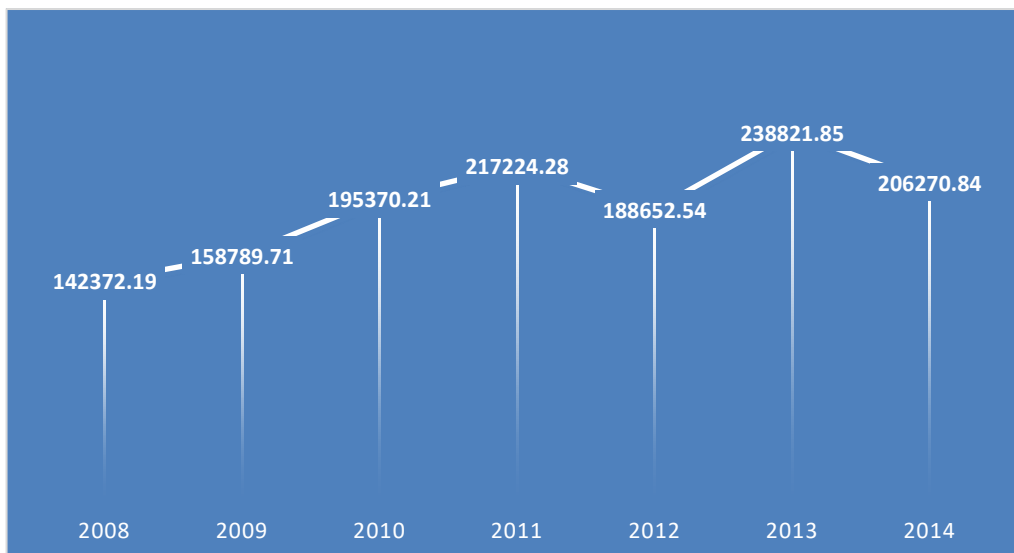
Sytuację ekonomiczną Gminy Wołyń można analizować też przez pryzmat dochodów i wydatków Gminy, co ilustrują poniżej zamieszczono wykresy.

Wykres 11 Dochody Gminy ogółem w latach 2008-2014

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 12 Wydatki Gminy ogółem w latach 2008-2014

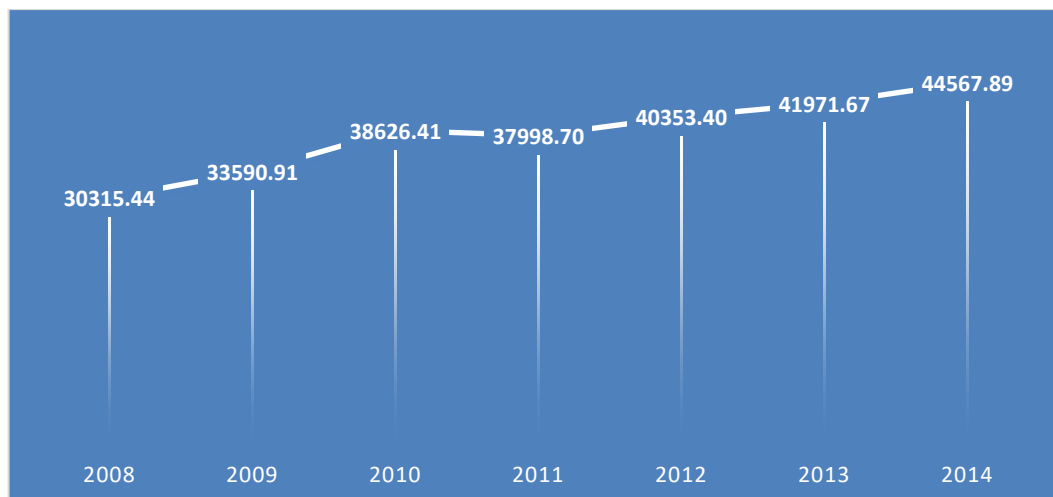

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Jak ilustrują wykresy zarówno poziom dochodów jak i wydatków Gminy wskazuje tendencję wzrostową, co może być przejawem ogólnej poprawy ekonomicznej zarówno Gminy jako wspólnoty jak i jej poszczególnych mieszkańców.

Pomimo ogólnie dobrej kondycji ekonomicznej Gminy Wołyń, niektórzy jej mieszkańcy doświadczają problemów, które rozwiązywane są z udziałem pomocy społecznej. Świadczy o tym część budżetu Gminy, przeznaczona na wydatki w obszarze pomocy społecznej, które w minionych latach wykazują tendencję wzrostową co potwierdza zamieszczony poniżej wykres.

Wykres 13 Wydatki Gminy Wołyń na pomoc społeczną w PLN.

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W ciągu minionych ośmiu lat poziom wydatków na pomoc społeczną zwiększył się kwotowo o ponad milion złotych, co pokazuje, że sytuacja ekonomiczna mieszkańców nie jest jeszcze stabilna, a wielu mieszkańców wymaga społecznego wsparcia.

Podsumowując sytuację ekonomiczną Gminy Wołyń należy podkreślić, iż z roku na rok sytuacja Gminy ulega istotnej poprawie. Warunki ekonomiczne mieszkańców zmieniają się na lepsze, coraz więcej uwagi poświęca się zaspokajaniu zbiorowych potrzeb ludności oraz ważnym kierunkom rozwoju Gminy. Jako przyczynę ograniczającą pełny rozwój Gminy wskazuje się między innymi;

- a) brak polityki rolnej pozwalającej na lepszy rozwój gospodarstw rolnych,
- b) brak rynków zbytu dla rolnictwa,
- c) nie rozwinięte przetwórstwo rolno – spożywcze i przechowalnictwo,
- d) niewystarczające wyposażenie wiejskich jednostek osadniczych w urządzenia infrastruktury społecznej i technicznej,
- e) słabo wypromowane atrakcje turystyczne gminy,
- f) słabo rozwiniętą działalność agroturystyczną,
- g) niewystarczający udział małej przedsiębiorczości w gospodarce gminy,
- h) małe zainteresowanie inwestorów zewnętrznych.

Do wskazanych powyżej przyczyn można dołączyć jeszcze niestabilne warunki ekonomiczne na poziomie całego kraju, co nie pozostaje bez wpływu na planowanie i realizację działań w samorządzie lokalnym.

3.4. Sytuacja mieszkaniowa w Gminie Wołyń

Sytuacja mieszkaniowa w Gminie Wołyń została poddana analizie w oparciu o informacje zawarte w Banku Danych Lokalnych GUS, które pokazują między innymi, że na terenie Gminy przybywa budynków mieszkalnych, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10 Liczba budynków mieszkalnych w Gminie Wołyń

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Stan na 31.XII							
ogółem	-	2206	2217	2225	2213	2216	2233

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Podstawę mieszkalnictwa stanowi tradycyjne budownictwo jednorodzinne, będące własnością mieszkańców gminy. Zasoby mieszkaniowe zwiększają się z roku na rok, nie tylko pod względem liczby mieszkań, ale też ich powierzchni użytkowej oraz standardów wyposażenia i użytkowania. Wartości te prezentują zamieszczone dalej zestawienia tabelaryczne.

Tabela 11 Liczba mieszkań oraz ich łączna powierzchnia użytkowa

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mieszkania	2357	2369	2487	2490	2493	2504	2511
izby	9081	9148	9657	9676	9693	9759	9799
łączna powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	197123	198667	208191	208590	209018	210484	211363

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 12 Powierzchnia użytkowa mieszkań

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	83,6	83,9	83,7	83,8	83,8	84,1	84,2
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m ² na 1 osobę	27,5	27,9	29,1	29,4	29,7	30,1	30,3
mieszkania na 1000 mieszkańców	328,4	332,7	347,3	350,5	354,1	357,6	360,3

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Jak widać w zestawieniach sytuacja mieszkaniowa Gminy Wołyń jest dosyć dobra. Na 1000 osób ponad 360 posiada własne mieszkanie. Wielkość mieszkań z roku na rok zwiększa się, co oznacza większy komfort oraz lepsze warunki od życia. Spośród 2500 mieszkań ponad 79% wyposażonych jest w bieżącą wodę, ponad 66% wyposażonych jest

w łazienkę, ponad 56% mieszkań wyposażonych jest w centralne ogrzewanie. Od 2010 roku 11 mieszkań ma zapewniony dostęp do gazu sieciowego.

Tabela 13 Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem							
wodociąg	1811	1823	1975	1978	1981	1992	Brak danych
ustęp spłukiwany	1422	1434	1748	1751	1754	1765	Brak danych
łazienka	1418	1430	1637	1640	1643	1654	Brak danych
centralne ogrzewanie	1258	1270	1394	1397	1400	1411	Brak danych
gaz sieciowy	0	8	11	11	11	11	Brak danych

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 14 Mieszkania wyposażone w instalacje

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
w % ogółu mieszkań							
wodociąg	76,8	77,0	79,4	79,4	79,5	79,6	Brak danych
łazienka	60,2	60,4	65,8	65,9	65,9	66,1	Brak danych
centralne ogrzewanie	53,4	53,6	56,1	56,1	56,2	56,3	Brak danych

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Według statystyk za 2013 rok Gmina Wołyń dysponowała 22 mieszkaniami w zasobie gminnym. Łączna powierzchnia tych mieszkań wynosi 1158 m². Gmina nie dysponuje mieszkaniami socjalnymi oraz chronionymi.

3.5. Ochrona zdrowia mieszkańców Gminy Wołyń

Opieka zdrowotna dla mieszkańców Gminy Wołyń realizowana jest w dwóch placówkach podstawowej opieki zdrowotnej. Jak wynika z danych statystycznych dostępność do świadczeń podstawowej opieki zdrowotnej jest zapewniona w formie porad ambulatoryjnych oraz praktyk lekarskich świadczonych bezpośrednio mieszkańcom gminy w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia.

Jak pokazuje zestawienie liczba udzielonych porad maleje nieznacznie w poszczególnych latach, co może być oznaką dobrej sytuacji zdrowotną mieszkańców gminy.

Tabela 15 Podstawowa opieka zdrowotna - porady

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
porady ogółem							
ogółem	23390	22853	19974	19540	17240	17007	16487

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Posiadany materiał statystyczny nie pozwala na przedstawienie szczegółowej diagnozy w zakresie istniejących schorzeń, ich natężenia i skutków dla rozwoju Gminy Wołyń. Ten obszar wymaga pogłębionej diagnozy, która może być wykonana przed opracowaniem gminnych programów profilaktycznych i osłonowych w zakresie ochrony zdrowia.

Pewien obraz sytuacji zdrowotnej mieszkańców może odzwierciedlać liczba świadczeń finansowych z pomocy społecznej udzielonych osobom i rodzinom w najtrudniejszej sytuacji bytowej, chorym i niepełnosprawnym. Konieczność podjęcia leczenia, rekonwalescencji i rehabilitacji stanowią jeden z powodów przyznania pomocy wielu innym osobom wspieranym przez system pomocy społecznej Gminy Wołyń.

Tabela 16 Zasilki okresowe przyznane z powodu długotrwałej choroby

Rok	Liczba świadczeniobiorców	Liczba świadczeń	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Wartość świadczeń w złotych
2010	10	46	10	48	10 840
2011	17	70	17	71	18 573
2012	17	54	17	52	17 779
2013	26	73	26	93	22 056
2014	15	62	14	57	21 509

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Tabela 17 Zasilki okresowe przyznane dla osób z niepełnosprawnością

Rok	Liczba świadczeniobiorców	Liczba świadczeń	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Wartość świadczeń w złotych
2010	12	41	12	44	9 829
2011	6	32	6	18	6 392
2012	3	16	3	14	6 263
2013	7	25	7	25	9 548
2014	5	20	5	26	11 932

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Świadczenia finansowe udzielane osobom z problemami zdrowotnymi i niepełnosprawnością nie definiują schorzeń mieszkańców ale wskazują na istotny problem, jakim są niskie dochody, ograniczające możliwość samodzielnego radzenia sobie

z problemami w powrocie do zdrowia i pełnej sprawności. Sytuacja zdrowotna mieszkańców Gminy Wołyń nie wpływa w sposób szczególny na występowanie trudnych problemów społecznych i nie generuje problemów społecznych. Nie notuje się tu szczególnie istotnych zagrożeń dla życia i zdrowia mieszkańców, ani przypadków zwiększonej zachorowalności na określone schorzenia.

3.6. Identyfikacja problemów społecznych na obszarze Gminy Wołyń

W świetle przedstawionych w poprzednich rozdziałach informacji sytuację mieszkańców Gminy Wołyń można ocenić jako stabilną, ale wymagającą koncentracji na nieco słabszych, mniej zaradnych osobach i grupach społecznych oraz osobach i grupach dotkniętych problemami i trudnościami życia codziennego, które ograniczają lub uniemożliwiają funkcjonowanie społeczne. Jakość i poziom życia mieszkańców jest jednym z czynników decydujących o zrównoważonym rozwoju Gminy. Wśród mieszkańców można zidentyfikować wiele istotnych problemów, które ten rozwój hamują. Szczegółowy opis tych dolegliwości społecznych zawiera niniejszy rozdział.

3.6.1. Charakterystyka głównych problemów społecznych

Szczegółowa charakterystyka problemów społecznych występujących na terenie Gminy jest wynikiem analizy dokumentów statystycznych gromadzonych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wołyńniu.

Analizie poddano dokumentację opisującą pięcioletni horyzont czasowy, biorąc pod uwagę liczbę rodzin objętych poszczególnymi formami wsparcia, liczbę osób w tych rodzinach, w wybranych przypadkach także liczbę udzielonych świadczeń. Za najbardziej istotne dla identyfikacji problemów społecznych uznano wartości liczbowe obrazujące liczbę osób i rodzin korzystających z różnego typu wsparcia uznając, że te osoby i rodziny stanowią istotną grupę reprezentatywną, bowiem reprezentują tę część mieszkańców Gminy, która dotknięta jest różnego rodzaju problemami społecznymi.

Obraz problemów społecznych, wynikający z analizy materiałów jakimi dysponuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wołyńniu ujęto w zestawienia tabelaryczne, niektóre zilustrowano wykresami. Jedną z ważniejszych informacji o sytuacji problemowej mieszkańców jest liczba rodzin objętych pomocą społeczną.

Poddany analizie okres pokazuje, że w 2014 roku ponad 15% mieszkańców Gminy Wołyń korzystało z pomocy społecznej. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej na terenie wzrasta, podobnie jak liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy, co przedstawia zamieszczone dalej zestawienie.

Tabela 18 Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Wołyń

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	292	945
2011	286	934
2012	304	982
2013	318	1020
2014	359	1072

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Analizując inne wartości w dokumentach statystycznych GOPS zaobserwowano liczne działania adresowane do osób nie posiadających własnych dochodów lub posiadających dochody nie wystarczające w pełni na zaspokojenie najpilniejszych potrzeb życiowych. Problemy tego typu rodzin postrzegane są często w kategoriach „ubóstwa”. Liczbę tych rodzin oraz osób żyjących w tych rodzinach prezentuje poniższa tabela.

Tabela 19 Liczba rodzin objętych pomocą z powodu trudnej sytuacji finansowej

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	115	349
2011	152	457
2012	172	527
2013	209	656
2014	215	614

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Prezentowane wyżej zestawienie pokazuje rosnącą liczbę rodzin, które korzystały z pomocy społecznej z powodu trudnej sytuacji finansowej, co nie jest optymistycznym prognozą na przyszłość. Oznacza bowiem, że poziom życia dość licznej grupy mieszkańców Gminy Wołyń nie ulega poprawie a wręcz pogorszeniu. W 2014 roku 8% mieszkańców Gminy korzystało z pomocy z powodu braku własnych dochodów.

Świadczenia realizowane na rzecz mieszkańców w dużej mierze obejmują pomoc finansową. Należą do niej zasiłki stałe i okresowe, przyznawane osobom i rodzinom o dochodach poniżej ustawowo określonego progu dochodowego.

Zasiłki stałe stanowią wsparcie dla tych mieszkańców gminy, którzy nie posiadają dochodów, a ich wiek lub stan zdrowia uniemożliwia podejmowanie zatrudnienia i zarabkowanie. Na przestrzeni analizowanego okresu liczba świadczeniobiorców utrzymuje się na jednakowym poziomie, jednak kwota wypłacanych świadczeń wzrosła w tym okresie znacząco ze względu na wzrost wysokości świadczeń. Analiza świadczeniobiorców zasiłków stałych pokazuje też liczbę osób samotnie gospodarujących, dla których zasiłek stały jest często jedynym wsparciem w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych.

Tabela 20 Zasilki stałe

Rok	Liczba świadczeniobiorców (w tym samotnie gospodarujących)	Liczba świadczeń	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Wartość świadczeń w złotych
2010	46 (35)	458	46	76	166 709
2011	36 (29)	390	36	53	148 871
2012	40 (29)	380	40	64	144 256
2013	42 (29)	417	42	72	180 369
2014	46 (35)	449	46	74	194 318

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Trudności finansowe mieszkańców potwierdza też liczba rodzin korzystających ze świadczeń pieniężnych okresowo. W tej kategorii świadczeniobiorców obserwuje się wyraźną tendencję wzrostową, zarówno rodzin korzystających z tej formy wsparcia jak wartości świadczeń. Szczegółowe informacje o liczbie zasiłkobiorców oraz wartościach wypłacanych świadczeń prezentuje poniższa tabela .

Tabela 21 Zasilki okresowe

Rok	Liczba świadczeniobiorców	Liczba świadczeń	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Wartość świadczeń w złotych
2010	111	497	111	347	151 593
2011	122	641	116	365	198 338
2012	142	664	142	413	226 855
2013	160	681	160	508	264 419
2014	149	741	149	436	306 974

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Na przestrzeni pięciu poddanych analizie lat wzrosła liczba świadczeniobiorców, średnia liczba wypłacanych świadczeń oraz wartość świadczeń wypłaconych w skali roku. Stale zwiększająca się liczba rodzin oraz większa wartość udzielonych świadczeń są odzwierciedleniem trudności finansowych spowodowanych brakiem możliwości zarobkowania oraz koniecznością ponoszenia ważnych wydatków, co nie tylko zmniejsza możliwość zaspokajania życiowych potrzeb, ale także ogranicza możliwość inwestowania w rozwój potencjału mieszkańców gminy oraz w przyszłość młodego pokolenia.

Osoby uprawnione do korzystania z zasiłków okresowych można zakwalifikować do kilku podkategorii ze względu na powód, jaki uprawnia do świadczeń. W Gminie Wołyń najczęstszym powodem do okresowego wsparcia finansowego było bezrobocie.

Tabela 22 Zasiłki okresowe z powodu bezrobocia

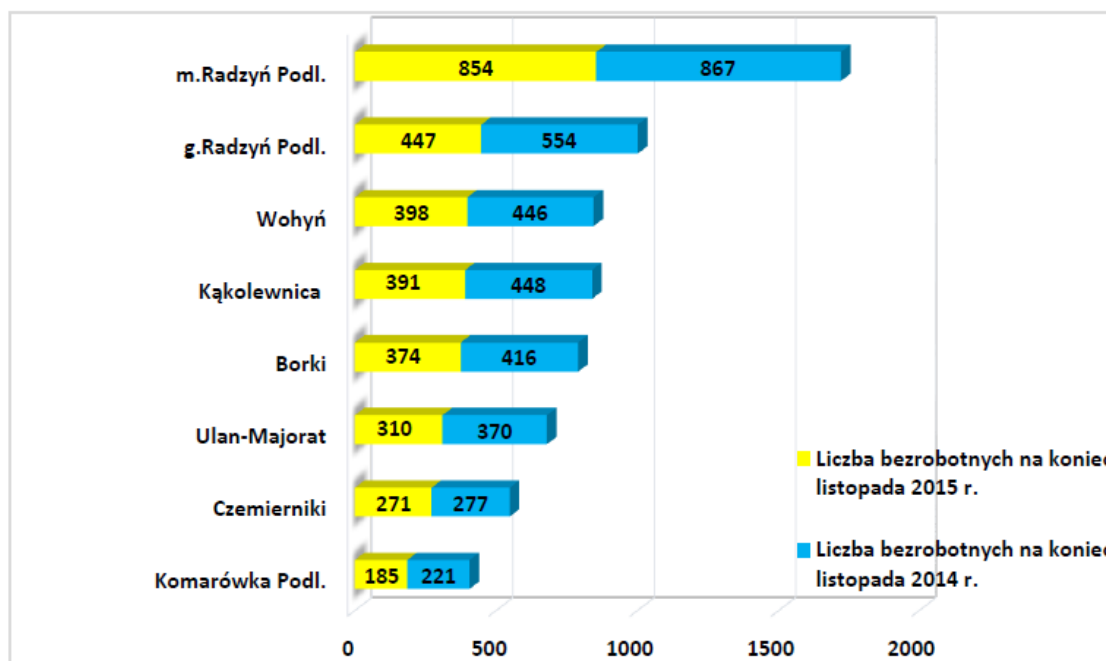
Rok	Liczba świadczeniobiorców	Liczba świadczeń	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Wartość świadczeń w złotych
2010	85	348	85	237	114 815
2011	92	457	89	258	145 606
2012	103	501	103	280	179 314
2013	125	532	125	359	213 448
2014	124	616	124	334	249 087

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Liczba rodzin korzystających z zasiłków okresowych, w których co najmniej jedna osoba w wieku aktywności zawodowej pozostaje bez zatrudnienia wzrasta z roku na rok. W 2014 roku były to 124 rodziny liczące 334 osoby, tj. 4,7 % mieszkańców Gminy Wohyń.

Problem bezrobocia potwierdzają też statystyki Powiatowego Urzędu Pracy w Radzynie Podlaskim. Według danych tej instytucji w Gminie Wohyń na koniec grudnia 2014 roku notowano 446 osób bezrobotnych, a na koniec 2015 roku 398 osób. Liczbę osób bezrobotnych Gminy Wohyń na tle innych Gmin Powiatu Radzyńskiego prezentuje zamieszczony niżej wykres.

Wykres 14 Liczba bezrobotnych w Gminach Powiatu Radzyńskiego

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Radzynie Podlaskim.

Wśród osób bezrobotnych Gminy Wohyń przeważają mężczyźni, w stosunku 202 mężczyzn do 196 kobiet. W grupie bezrobotnych tylko 25 osób (w tym 15 kobiet) na koniec 2015 roku było uprawnionych do zasiłku. Wśród bezrobotnych największą grupę stanowią

osoby długotrwale bezrobotne, z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym, w wieku do 26 roku życia oraz wieku powyżej 50 roku życia.

Wśród mieszkańców Gminy Wołyń zaznacza się liczba rodzin, w których co najmniej jedna z osób jest dotkniętą niepełnosprawnością. Zamieszczone poniżej zestawienie pokazuje liczbę rodzin których sytuacja ekonomiczna rodzi konieczność wsparcia finansowego z przeznaczeniem na zaspokojenie istotnych potrzeb życiowych osób z niepełnosprawnością. Wsparcie to udzielane jest przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w formie zasiłków okresowych.

Tabela 23 Zasiłki okresowe z powodu niepełnosprawności

Rok	Liczba świadczeniobiorców	Liczba świadczeń	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Wartość świadczeń w złotych
2010	12	41	12	44	9 829
2011	6	32	6	18	6 392
2012	3	16	3	14	6 263
2013	7	25	7	25	9 548
2014	5	20	5	26	11 932

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Pomoc w postaci zasiłków okresowych to nie jedyna forma wsparcia udzielanego osobom i rodzinom z problemem niepełnosprawności. Rodziny korzystają także z innych form wsparcia, zasiłków celowych, poradnictwa doradztwa i innych form. Liczbę wszystkich rodzin korzystających z pomocy przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela 24 Liczba rodzin korzystających z pomocy ze względu na niepełnosprawność

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	89	245
2011	74	320
2012	70	194
2013	92	244
2014	87	241

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Podobnie jest z diagnozą sytuacji zdrowotnej mieszkańców Gminy. Analiza tego problemu wykonana przez pryzmat świadczeniobiorców pomocy społecznej nie stanowi informacji, która odzwierciedla problemy zdrowotne mieszkańców gminy, ale jest jedyną, którą można potraktować jako sygnał o niedoborach finansowych osób zmuszonych do podjęcia długotrwałego i kosztownego leczenia.

Tabela 25 Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu długotrwałej choroby

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	93	281
2011	95	289
2012	98	292
2013	135	403
2014	149	429

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

W rodzinach mieszkających na terenie Gminy Wołyń daje się zauważyć problem uzależnienia od alkoholu oraz związane z nim niepożądane zachowania społeczne. Dokumenty statystyczne pokazują nieliczne przypadki rodzin, w których pojawia się ten problem, ale skutki uzależnień nawet w niewielkiej grupie są odczuwalne jako destrukcyjne dla funkcjonowania rodzin, tym bardziej, że w rodzinach z problemem alkoholowym pojawia się często przemoc, przestępstwa i inne problemy zagrażające trwałości rodziny oraz wychowującym się w rodzinach dzieciom i młodzieży. Przedstawione dalej zestawienie tabelaryczne prezentuje liczbę rodzin objętych pomocą ze względu na występowanie problemów związanych z nadużywaniem alkoholu.

Tabela 26 Liczba rodzin objętych pomocą z powodu alkoholizmu

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	28	76
2011	29	68
2012	25	61
2013	23	64
2014	26	75

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

W Gminie Wołyń nie jest jeszcze szczegółowo rozpoznany problem przemocy. Sytuacja zmienia się na skutek działania Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego, który jest odpowiedzialny za wdrażanie procedury „Niebieska Karta” wobec osób doświadczających przemocy oraz sprawców przemocy. Powołany Zarządzeniem Wójta Gminy Wołyń Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie rozpoczął swoją pracę przed trzema laty. Rezultatem działań Zespołu jest podejmowanie interwencji w sprawach przemocy oraz projektowanie działań profilaktycznych zmierzających do ograniczenia skutków przemocy w rodzinach. Jak pokazuje dotychczasowa praktyka Zespołu, problem przemocy jest rozpoznawany. W latach roku podjęto procedurę Niebieskiej Karty na rzecz 3 rodzin liczących 10 osób w rodzinach, zaś w 2013 roku n coraz liczniej co pokazuje zestawienie tabelaryczne.

Tabela 27 Liczba rodzin objętych pomocą ze względu na problem przemocy

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	2	8
2011	3	3
2012	3	12
2013	9	41
2014	6	32

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Rozpoznawanie przemocy oraz rezultaty działań interwencyjnych i profilaktycznych będą przedmiotem dalszych działań merytorycznych Zespołu Interdyscyplinarnego. Szczegółowy zakres wsparcia dla rodzin doświadczających tego problemu jest przedmiotem Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy i Ochrony Ofiar stanowiącego jedno z narzędzi wdrażania strategii.

Problemem, który rysuje się na terenie Gminy Wołyń jest dość trudna sytuacja osób w wieku senioralnym, głównie emerytów i rencistów.

Tabela 28 Liczba rodzin emerytów i rencistów objętych pomocą

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	47	127
2011	43	117
2012	42	129
2013	49	137
2014	50	133

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Emeryci i renciści Gminy Wołyń korzystający z pomocy społecznej to osoby o najniższych świadczeniach z ubezpieczenia społecznego, często schorowani i niepełnosprawni, wymagający kompleksowego wsparcia w systemie lokalnym. Emeryci i renciści oraz wszystkie osoby w wieku senioralnym są szczególną grupą, której problemy należy postrzegać w kategoriach problemów społecznych, ponieważ nie starość jako taka, lecz skutki starzenia się zawsze pociągając za sobą konieczność zapewnienia różnorodnego wsparcia tym osobom. W systemie wsparcia organizowane są usługi opiekuńcze, wspomagające, rehabilitacyjne oraz zapewnienie opieki ośrodkach wsparcia i w domach pomocy społecznej.

Osoby w wieku senioralnym wymagający stałej opieki i pielęgnacji mogą zamieszkać w domach pomocy społecznej pod warunkiem ponoszenia dość dużej odpłatności za pobyt w tych domach. Dochody seniorów są zwykle niższe niż pełny koszt utrzymania co sprawia, że gmina obowiązana jest partycypować w kosztach pobytu mieszkańców w domach pomocy społecznej poza obszarem gminy.

Liczba mieszkańców Gminy Wołyń zamieszkująca w domach pomocy społecznej zwiększa się corocznie, co prezentuje zamieszczone dalej zestawienie.

Tabela 29 Liczba mieszkańców Gminy Wołyń skierowana do domów pomocy społecznej

Rok	Liczba osób skierowanych do DPS	Liczba świadczeń	Wartość dofinansowania gminy w złotych
2010	7	62	82 870
2011	9	84	128 015
2012	10	86	153 849
2013	8	94	140 102
2014	10	118	197 852

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Proporcjonalnie do liczby mieszkańców oraz czasokresu pobytu w domach pomocy społecznej rosną też wydatki gminy związane z kosztem utrzymania mieszkańców w domach pomocy społecznej. Odpłatność gminy za pobyt mieszkańców w ciągu minionych pięciu lat wzrosła ponad dwukrotnie. Stanowi to znaczne obciążenie dla budżetu gminy i wymaga podjęcia starań zmierzających z jednej strony do zabezpieczenia środków finansowych na ten cel, z drugiej zaś do poszukiwania rozwiązań ograniczających konieczność kierowania osób wymagających wsparcia w wieku senioralnym do placówek instytucjonalnych.

3.6.2. Problemy rodzin wychowujących dzieci

Warunki funkcjonowania rodzin na terenie Gminy Wołyń, proces wychowania młodego pokolenia oraz status materialny rodzin są szczególnie ważnym zagadnieniem w lokalnej polityce społecznej. Przejawia się to w działaniach Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Szkół, Przedszkoli oraz innych podmiotów lokalnych odpowiedzialnych za wspieranie rodzin w wypełnianiu podstawowych funkcji społecznych. Według danych GOPS w Wołyniu wsparciem obejmowano liczną grupę rodzin wychowujących dzieci. Szczegółowy wykaz rodzin objętych wsparciem w okresie minionych lat przedstawiony został w poniższej tabeli.

Tabela 30 Liczba rodzin z dziećmi objętych pomocą

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	154	728
2011	154	734
2012	165	772
2013	170	785
2014	173	789

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

W porównaniu do ogółu rodzin objętych wsparciem systemu pomocy społecznej liczba rodzin z dziećmi stanowi znaczący procent co pokazuje kolejne zestawienie.

Tabela 31 Udział procentowy rodzin z dziećmi w ogólnej liczbie rodzin korzystających z pomocy społecznej

Rok	Ogólna liczba rodzin objętych pomocą	Liczba rodzin z dziećmi objęta pomocą	%
2010	292	154	52
2011	286	154	53
2012	304	165	54
2013	318	170	53
2014	359	173	48

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

W rodzinach objętych różnorodnym wsparciem żyje ponad 12%⁹ mieszkańców Gminy Wołyń. Udzielane rodzinom wsparcie ma na celu ochronę macierzyństwa, pomoc w rozwiązaniu trudnych życiowych problemów oraz zapobieganie niekorzystnym zjawiskom powodującym trudności rozwojowe dzieci i młodzieży. Jednym z powodów udzielania wsparcia jest ochrona macierzyństwa i wielodzietności, co jest priorytetowym działaniem współczesnych społeczności lokalnych w dobie zmniejszającej się dzietności rodzin. Szczegółową liczbę rodzin objętych wsparciem prezentuje zestawienie zamieszczone poniżej.

Tabela 32 Liczba rodzin objętych pomocą z powodu ochrony macierzyństwa i wielodzietności

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	44	261
2011	41	254
2012	45	268
2013	53	314
2014	76	412

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Innym problemem, który zaobserwowano na obszarze Gminy Wołyń jest bezradność rodzin w wychowaniu dzieci i prowadzeniu gospodarstwa domowego. Problem dotyczy coraz większej grupy rodzin i jest dość istotny dla rozwoju społeczności lokalnej. W 2014 roku problemy w wychowaniu dzieci zaobserwowano w 75 rodzinach na terenie Gminy. Liczba rodzin z problemami w wychowaniu dzieci wykazuje tendencję wzrostową na przestrzeni kolejnych badanych lat. Największą wartość zanotowano w 2013 roku i choć zmniejszyła się nieco w 2014 roku to należy ten problem szczegółowo badać ze względu na dobro dzieci, które powinny wychowywać się w jak najlepszych warunkach.

⁹ Wartość ta stanowi iloraz liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w 2014 roku (tj. 789 osób) oraz liczby mieszkańców gminy (tj. 6970)

Tabela 33 Liczba rodzin w problemami bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	62	265
2011	74	320
2012	77	322
2013	83	351
2014	75	298

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Wśród rodzin znajdujących się w obszarze wsparcia pozostają też rodziny wielodzietne, liczące troje i więcej dzieci. Liczebność tych rodzin wzrasta w ostatnich latach, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 34 Liczba rodzin wielodzietnych objętych pomocą

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	66	399
2011	59	360
2012	59	357
2013	57	345
2014	62	374

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Wśród rodzin wielodzietnych na terenie Gminy Wołyń dominują rodziny z trójką dzieci, na kolejnych pozycjach plasują się rodziny z czworgiem, pięciorgiem i większą liczbą dzieci. Duże rodziny wielodzietne występują w pojedynczych przypadkach. Liczebność rodzin wielodzietnych wychowujących troje i więcej dzieci stanowi około 17 % wszystkich rodzin objętych wsparciem społecznym.

Tendencję malejącą w ostatnich latach wykazuje liczba rodzin niepełnych, wychowujących dzieci, korzystających z pomocy i wsparcia GOPS w Wołyniu.

Tabela 35 Liczba rodzin niepełnych objętych pomocą

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	62	206
2011	37	135
2012	39	137
2013	45	164
2014	38	128

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Problemy rodzin niepełnych, podobnie jak wielodzietnych dotyczą zarówno sfery niedostatku, zaniedbań opiekuńczych powiązanych z niewydolnością wychowawczą rodziców, ale też schorzeniami, niepełnosprawnością i innymi problemami utrudniającymi prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie.

Wielość problemów z jakimi borykają się rodziny zamieszkujące na terenie Gminy Wołyń znajduje wyraz w formach pomocy, jakie oferowane są dzieciom. Jedną z takich form stanowi dożywianie dzieci w szkołach i placówkach edukacyjnych. Na terenie Gminy Wołyń pomoc ta udzielana jest licznej, rosnącej z roku na rok grupie dzieci. Zwiększająca się liczba dzieci objętych tą formą wsparcia świadczy zapewne o niewielkim stopniu zamożności pewnej grupy rodzin, co pomimo ogólnego wzrostu poziomu zamożności mieszkańców gminy w rodzinach wychowujących dzieci w wieku szkolnym jest zjawiskiem nierzadkim, obserwowanym nie tylko na obszarze gminy ale w całym regionie, a nawet w kraju. Szczegółowe wartości liczbowe dotyczące dożywiania dzieci w Gminie Wołyń przedstawia kolejna tabela.

Tabela 36 Liczba dzieci korzystających z dożywiania w Gminie Wołyń

Rok	Liczba świadczeniobiorców	Liczba świadczeń	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Wartość świadczeń w złotych
2010	272	38 311	115	562	71 397
2011	293	40 384	124	607	85 700
2012	297	46 569	130	643	98 288
2013	395	43 604	140	676	106 155
2014	332	43 933	146	694	105 849

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Analiza obszaru dożywiania pokazuje nie tylko kontekst społeczny - problemy rodzin, konieczność wspierania rozwoju dzieci - ale także ekonomiczny. Realizacja zadania „dożywianie dzieci” wymaga z roku na rok większych nakładów finansowych, które są wydatkiem gminy. Prezentowane w niniejszej części problemy rodzin na terenie Gminy Wołyń stanowią jedynie fragment badanej rzeczywistości społecznej i nie wyczerpują katalogu problemów, z jakimi borykają się rodziny. Diagnoza obejmuje tylko te obszary w życiu rodzin, które mogą być badane przez pryzmat udzielanej pomocy i wsparcia oraz które stanowią pewien wyznacznik dla projektowania zmiany społecznej, istotnej dla rozwoju społeczności lokalnych oraz przeciwdziałania pojawiającym się problemom społecznym.

3.6.3. Klasyfikacja problemów społecznych pod względem ich nasilenia

Przedstawiony w poprzednich rozdziałach obraz problemów społecznych Gminy Wołyń stanowił charakterystykę opisowo- statystyczną. Takie podejście jest niezbędne ze względu na konieczność poznania problemów, ale jest trudne dla ułożenia ich hierarchii pod względem negatywnych skutków społecznych oraz zaplanowania skutecznej realizacji celów strategicznych.

Dla ustalenia, który z problemów społecznych występuje w Gminie Wołyń w największym natężeniu niezbędne jest porównanie danych statystycznych, stanowiących obraz problemów rodzin zarejestrowanych w badanym okresie czasowym. W tym celu zaprezentowano zestawienie, w którym porównano dane o problemach społecznych pod względem ich natężenia w poszczególnych latach.

Tabela 37 Natężenie problemów społecznych na obszarze Gminy Wołyń w latach 2010-2014 analizowane na podstawie liczby rodzin objętych różnorodnym wsparciem społecznym

Rok	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba rodzin z problemem:					
braku środków do życia	115	152	172	209	215
bezrobocia	142	146	174	194	197
długotrwałej lub ciężkiej choroby	93	95	98	135	149
niepełnosprawności	89	74	70	92	87
bezradności i problemów opiekuńczo-wychowawczych z dziećmi	62	74	77	83	75
wielodzietności	66	59	59	57	62
problemami wieku starczego	47	43	42	49	50
samotnego rodzicielstwa	62	37	39	45	38
alkoholizmu	28	29	25	23	26
problemów adaptacyjnych po opuszczeniu zakładu karnego	7	1	6	6	11
przemocy w rodzinie	2	3	3	9	6
bezdomy	3	4	3	0	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Analiza natężenia problemów społecznych Gminy Wołyń pozwala stwierdzić, że jednym z najdotkliwiej odczuwanych problemów jest **trudna sytuacja finansowa i brak środków do życia** na poziomie umożliwiającym pełnie zaspokojenie niezbędnych potrzeb. Brak dochodów lub dochody nie wystarczające na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, to także przyczyny trudności w innych sferach życia społecznego, zwłaszcza w kwestiach zdrowotnych i edukacyjnych. Brak środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych należy traktować priorytetowo, jest to bowiem problem, który wpływa na jakość życia mieszkańców oraz ogranicza możliwości rozwoju społecznego i gospodarczego, tym bardziej że obraz badań pokazuje rosnący zakres występowania tego problemu.

Problemem istotnie rysującym się na obszarze Gminy Wołyń jest **bezrobocie**. Brak zatrudnienia wpływa na wysokość dochodów mieszkańców, co pozostaje w ścisłej korelacji z problemem ubóstwa. Brak zatrudnienia to brak dochodów, brak dochodów to trudności w zaspokajaniu życiowych potrzeb oraz ograniczenie możliwości inwestowania w edukację, zmianę lub podwyższanie kwalifikacji. Konkluzja jest taka, że bezrobocie i ubóstwo pozostawiają osoby i rodziny w zamkniętym kręgu możliwości zmiany swojej sytuacji. Niepokojącym jest fakt, że problem narasta, co powoduje konieczność podejmowania różnorodnych form aktywizacji osób pozostających bez pracy oraz tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu nowych miejsc pracy i rozwoju przedsiębiorczości.

Porównanie wartości widocznych w tabeli odzwierciedlającej poziom natężenia problemów społecznych nie pozostawia żadnych wątpliwości dla stwierdzenia, że dotkliwym problemem społecznym Gminy Wołyń jest także trudna sytuacja finansowa osób zmagających się z różnego rodzaju problemami zdrowotnymi, **dlugotrwałą lub ciężką chorobą**. Związane z leczeniem wydatki pochłaniają sporą część zasobów finansowych osób i rodzin i zmuszają do ubiegania się o wsparcie społeczne, co wyraźnie widać w statystyce Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Rozwiązywanie problemów zdrowotnych jest w wielu wypadkach zależne od wsparcia oferowanego przez pomoc społeczną. W przypadku osób samotnych taka pomoc jest jedyną możliwością poprawy stanu zdrowia lub zmniejszenia odczuwanych dolegliwości.

Problemem społecznym na terenie Gminy Wołyń jest też **niepełnosprawność**, powodująca znaczące ograniczenie w pełnieniu ról społecznych. Skutki niepełnosprawności utrudniają codzienne funkcjonowanie, zatrudnienie, zarobkowanie. Problemy osób niepełnosprawnych, a ściślej ich rozwiązywanie wymagają sporych nakładów finansowych na likwidację barier społecznych, komunikacyjnych, rehabilitację i przystosowanie się do nowej sytuacji życiowej w związku z istotnymi ograniczeniami.

Istotne miejsce w hierarchii problemów zajmuje **bezzadność w rodzinach i problemy opiekuńczo-wychowawcze z dziećmi**. Bezzadność i niewydolność wychowawcza generuje z kolei inne problemy dotyczące szczególnie dzieci i młodzież w okresie dorastania, co obserwowane jest na poziomie szkół zlokalizowanych na terenie gminy. Przejawia się to brakiem zainteresowania rodziców postępami dzieci w nauce, nieprzygotowaniem dzieci do zajęć szkolnych itp. Problemy w wypełnianiu funkcji opiekuńczych i wychowawczych rodziców są często powodem zaburzeń rozwojowych dzieci, sprzyjają tworzeniu się nieformalnych grup rówieśniczych, naruszaniu powszechnie obowiązujących norm i wartości, a nawet wchodzeniu w konflikty z prawem. Liczebność rodzin niezaradnych, wychowujących dzieci wykazuje tendencję wzrostową, co czyni zasadnym podejmowanie zadań związanych z uczeniem prawidłowych postaw rodzicielskich i utrwalaniem właściwych postaw wychowawczych.

Kolejne pozycje na mapie problemów społecznych Gminy Wołyń zajmują **wielodzietność i samotne rodzicielstwo**. Wprawdzie te sytuacje nie są definiowane jako typowe problemy społeczne, ale uzasadnieniem dla takiej klasyfikacji są potrzeby dzieci, a ściślej stopień ich zaspokojenia. W rodzinach wielodzietnych i niepełnych bardzo często dochodzi do sytuacji, w której potrzeby dzieci nie mogą mieć w pełni zaspokojonych potrzeb, stąd też konieczność objęcia wsparciem takich rodzin uznano za problem społeczny. Na obszarze Gminy problem samotnego rodzicielstwa jest często spowodowany rozpadem

małżeństw i zanikiem więzi rodzinnych w wyniku migracji jednego z małżonków poza granice kraju w celu znalezienia pracy, do której dostęp trudniejszy jest w miejscu zamieszkania.

Istotnym problemem Gminy jest **starzenie się społeczeństwa**. Na poziomie analiz statystycznych problem ten można analizować zarówno przez pryzmat świadczeń udzielanych najstarszym mieszkańcom, w tym usług o charakterze instytucjonalnym (skierowanie do domu pomocy społecznej) świadczonych mieszkańcom gminy, niezdolnym do samodzielnej egzystencji jak i prognoz demograficznych, które pokazują wyraźną tendencję zwiększania się populacji osób wchodzących w wiek senioralny.

Statystyki demograficzne dla Gminy Wołyń są jednoznaczne i pokazują wzrost liczebności grup wchodzących w wiek senioralny, co pociąga za sobą konieczność przygotowania się do świadczenia zróżnicowanych usług społecznych dla tej kategorii mieszkańców.

Na mapie problemów społecznych Gminy Wołyń rysuje się też problem **nadużywania alkoholu**. Skutki tej przypadłości społecznej widoczne są w pracy Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która corocznie rozpatruje wnioski o skierowanie na leczenie odwykowe. Problem uzależnień dotyka rosnącej liczby mieszkańców Gminy. Problemy wynikające z nadużywania alkoholu widoczne są w postawach rodzicielskich, zachowaniu społecznym, uszczuplają budżet domowy, powodują też inne zagrożenia np. większe prawdopodobieństwo schorzeń somatycznych, wypadków, niepełnosprawności itp.

Jednym z istotnych problemów terenie Gminy jest **przemoc w rodzinach**. Prowadzone statystyki pokazują ten problem w niewielkim natężeniu, ale z tendencją wzrostową, co oznacza, że problem jest dopiero rozpoznawany. Szczegółowe zbadanie problemu przemocy wymaga dalszej obserwacji i analizy, co będzie możliwe dopiero po pewnym okresie działań Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, prowadzonych z zastosowaniem procedury Niebieskiej Karty. Procedura została wprowadzona pod koniec 2011 roku, a jej przebieg i skutki działań mogą być poddane analizie dopiero wtedy, kiedy pojawi się więcej danych odzwierciedlające skalę problemu przemocy.

Opisane wyżej problemy to nie jedyne dolegliwości społeczne, które dają się zauważyć na terenie Gminy Wołyń. W okresie minionych lat sporadycznie pojawiał się problem naruszenia norm prawnych przez mieszkańców gminy, problemy przystosowania do samodzielnego życia po opuszczeniu zakładu karnego, problem bezdomności i tym podobne. Statystyki pokazują także inne zjawiska społeczne, których zakres nie zawsze definiowany jest w kategoriach problemu społecznego np. sytuacje kryzysowe wymagające podejmowania szczególnych działań w związku z zagrożeniem życia lub zdrowia mieszkańców.

Wymieniony powyżej katalog problemów społecznych nie obejmuje wszystkich dolegliwości społecznych występujących na terenie Gminy i nie został **trwale zamknięty**. Wiele problemów nie zostało jeszcze rozpoznanych, co oznacza, że pojawienie się każdej dysfunkcji społecznej zostanie zbadane przez właściwe podmioty i instytucje Gminy oraz podjęte zostaną stosowne działania minimalizujące ich negatywne skutki.

Obecnie zidentyfikowane na poziomie Gminy Wołyń problemy społeczne są dość zróżnicowane. Wprawdzie ich natężenie jest porównywalne z problemami okolicznych gmin

i nie stanowi istotnego zagrożenia dla rozwoju społeczno-gospodarczego, ale pojawienie się nawet najmniejszego problemu społecznego wymaga bieżącej reakcji i zapobiegania rozprzestrzenianiu się negatywnych skutków i pojawianiu się nowych zagrożeń społecznych. Dla rozwiązywania problemów oraz minimalizowania ich skutków na terenie Gminy będą podejmowane zróżnicowane działania, angażowane różne podmioty (instytucje) zarówno już istniejące jak i tworzone w ramach różnego rodzaju inicjatyw.

3.7. Infrastruktura i zasoby społeczne

Przegląd infrastruktury niezbędnej do podejmowania działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych został wykonany na podstawie „Oceny zasobów pomocy społecznej za 2014 rok” opracowanej przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wołyńiu na potrzeby planowania strategicznego. Zakres tej infrastruktury oraz potencjał kadrowy osób uprawnionych do podejmowania działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych prezentowany jest następująco.

Tabela 38 Instytucje pomocy i integracji społecznej oraz kadra uprawniona do podejmowania działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych

Instytucja	Liczba osób zatrudnionych
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	9
Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	5
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	5
Rewir dzielnicowych	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy zasobów pomocy społecznej za 2014 rok

Oprócz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej na terenie Gminy Wołyń działają inne podmioty i instytucje, których działania w dużym stopniu nakierowane są na rozwiązywanie problemów społecznych lub minimalizowanie ich skutków. Należą do nich szkoły podstawowe i gimnazja, dom kultury, biblioteka gminna oraz inne placówki współpracujące z samorządem Gminy w realizacji zadań publicznych na rzecz mieszkańców gminy.

Powyższe zestawienie obrazuje obecny stan infrastruktury społecznej oraz potencjału kadrowego. Wymienione podmioty stanowią podstawowe elementy systemu wsparcia społecznego. Niektóre z nich – tak jak Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – funkcjonują od niedawna, inne – takie jak Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej mają wiele doświadczeń w skutecznym rozwiązywaniu problemów społecznych.

Potwierdzeniem tego faktu jest zestawienie obrazujące działania w ramach pracy socjalnej, prowadzonej w celu pomocy osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie

odpowiednich ról społecznych. W zestawieniu widoczne są też działania aktywizujące osoby i rodziny do rozwiązywania własnych problemów, czego przykładem jest liczba zawartych kontraktów socjalnych. Poniższe zestawienie jest odzwierciedleniem coraz większej potrzeby działań obejmujących poradnictwo, doradztwo, edukację oraz wspieranie w rozwiązywaniu problemów a nie tylko pomoc finansową. Jak pokazuje tabela działania te obejmują coraz większą liczbę rodzin, co odzwierciedla potrzebę wsparcia pozafinansowego wielu rodzin dążących do samodzielnego rozwiązywania swoich problemów.

Tabela 39 Praca socjalna świadczona przez pracowników GOPS na rzecz osób doświadczających problemów życiowych

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba zawartych kontraktów socjalnych	Liczba osób objętych kontraktem
2010	0	0	12	12
2011	16	68	10	10
2012	24	66	20	20
2013	74	290	10	10
2014	122	360	11	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Uzupełnieniem działań instytucji publicznych są organizacje pozarządowe, których liczba oraz zakres realizacji zadań z roku na rok ulega zwiększeniu.

Istotne zmiany obserwuje się w obszarze tworzenia warunków sprzyjających rozwiązywaniu problemów społecznych na bazie infrastruktury pomocy społecznej z czynnym udziałem społeczności lokalnej. Infrastruktura jest ciągle uzupełniana co pozwala na wdrażanie nowych, coraz bardziej skutecznych rozwiązań.

3.8. Analiza SWOT w zakresie rozwiązywania problemów społecznych Gminy Wołyń

Na podstawie opisu sytuacji ekonomicznej i społecznej oraz zasobów gminy można wskazać szanse i zagrożenia pojawiające się w rozwiązywaniu problemów społecznych.

Mocne strony Gminy Wołyń w zakresie rozwiązywania problemów społecznych	Słabe strony Gminy Wołyń w zakresie rozwiązywania problemów społecznych
<ol style="list-style-type: none"> 1) doświadczenie instytucji powoływanych do wspierania mieszkańców w rozwiązywaniu problemów społecznych, 2) znajomość środowiska oraz norm i wartości społecznych ważnych dla lokalnej współpracy, 3) umiejętność pozyskiwania środków finansowych na realizację przedsięwzięć adresowanych do społeczności lokalnej, 4) potencjał kadrowy niezbędny do realizacji tych przedsięwzięć, 5) wiedza, doświadczenie i chęć do działania. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) zbyt mały potencjał gminy w obszarze przedsiębiorczości, 2) niewystarczająca liczba miejsc pracy na terenie gminy, co utrudnia rozwiązanie problemu bezrobocia na terenie gminy, 3) niewielkie dochody z rolnictwa generujące dużą liczbę osób wymagających wsparcia finansowego, 4) mało rozwinięty i mało zróżnicowany rynek usług społecznych, 5) mała ilość organizacji pozarządowych wspierających instytucje samorządowe w rozwiązywaniu problemów społecznych,
Szanse Gminy Wołyń w zakresie rozwiązywania problemów społecznych	Zagrożenia zidentyfikowane na poziomie Gminy Wołyń w zakresie rozwiązywania problemów społecznych
<ol style="list-style-type: none"> 1) niewielkie natężenie problemów społecznych na terenie gminy, co może wpłynąć na szybsze ich rozwiązywanie lub minimalizowanie negatywnych skutków, 2) dostępność środków finansowych na wspieranie inicjatyw w zakresie rozwiązywania problemów społecznych, 3) istnienie instytucji pomocy i integracji społecznej z wykwalifikowaną kadrą, gwarantującą skuteczność podejmowania działań strategicznych oraz prawidłową koordynację działań, 4) dobre rozeznanie środowiska w zakresie istniejących problemów społecznych, 	<ol style="list-style-type: none"> 1) wzrost liczby osób starszych, wymagających wsparcia w okresie obniżonej sprawności funkcjonalnej, 2) konieczność ponoszenia kosztu opieki instytucjonalnej świadczonej dla osób starych, co w obecnym stanie prawnym (częściowa odpłatność lub zwolnienie z niej członków rodziny) znacząco obciąża budżet gminy, 3) częste zmiany przepisów prawa wpływające na stanowienie norm prawa lokalnego, 4) brak zapewnienia stabilności w finansowaniu działań społecznych,

<p>co umożliwi niezwłoczne podejmowanie inicjatyw i właściwe przygotowanie odpowiednich działań,</p> <p>5) istniejące w środowisku lokalnym organizacje pozarządowe oraz inicjatywy obywatelskie w zakresie rozwiązywania problemów społecznych, co zwiększa zakres partycypacji społecznej i utrwala zmiany społeczne.</p>	
---	--

Wymieniony powyżej katalog nie wyczerpuje wszystkich istniejących możliwości, wskazuje jedynie najważniejsze obszary, które należy wziąć pod uwagę i które mogą mieć istotny wpływ na planowanie i realizację celów strategicznych.

4. Założenia strategiczne

Oparciu o przeprowadzoną diagnozę i analizę SWOT założono, że najbliższy okres wprowadzania zmian społecznych na terenie Gminy Wołyń może zaowocować ograniczeniem skutków zidentyfikowanych problemów społecznych, intensyfikacją rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy oraz poprawą jakości życia mieszkańców. Opracowane w niniejszej strategii prognozy pokazują w jakim kierunku należy prowadzić zmiany, aby działania strategiczne przyniosły jak najlepsze rezultaty oraz jak efektywnie zarządzać zmianą społeczną, aby wszystkim mieszkańcom Gminy Wołyń żyło się lepiej.

4.1. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025

Prognozuje się, że cele strategiczne zostaną osiągnięte, a działania w najwyższym stopniu zaktywizują i zachęcą mieszkańców do udziału w rozwiązywaniu pojawiających się problemów. Wdrożenie strategii spowoduje:

- poprawę bezpieczeństwa socjalnego obywateli,
- poprawę warunków ich życia,
- zwiększenie liczby miejsc na lokalnym rynku pracy,
- wzmocnienie kompetencji i potencjału osób, które ubiegają się o zatrudnienie,
- poprawę stanu zdrowia i sprawności fizycznej, w tym szczególnie osób starszych i niepełnosprawnych,
- zwiększenie dostępu do usług pielęgnacyjnych i opiekuńczych w środowisku zamieszkania, bez konieczności kierowania mieszkańców do domów pomocy społecznej,
- wzmocnienie pozycji rodziny w społeczności lokalnej,

➤ dogodne warunki rozwoju dzieci i młodzieży,

Osiągnięcie prognozowanych rezultatów będzie możliwe przy zaangażowaniu samorządu Gminy Wołyń, instytucji publicznych, podmiotów społecznych i gospodarczych oraz przedstawicieli społeczności lokalnej Gminy.

Prognozowane zmiany powinny przyczyniać się także do realizacji celów Strategii Rozwoju Gminy Wołyń, umożliwić integrację społeczną, zapobiegać wykluczeniu społecznemu oraz spowodować poprawę jakości życia mieszkańców gminy.

4.2. Kierunki i zakres działań niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych

Jednym z najważniejszych kierunków zmian społecznych na terenie Gminy Wołyń jest poprawa bezpieczeństwa socjalnego osób, których dochody nie pozwalają na zaspokajanie codziennych potrzeb życiowych i utrudniają życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Bardzo ważną kwestią jest ożywienie lokalnego rynku pracy i umożliwienie bezrobotnym oraz pozostającym bez pracy mieszkańcom gminy zatrudnienia, a co za tym idzie poprawę sytuacji ekonomicznej.

Jednym z kierunków niezbędnych działań jest utrzymanie i poszerzenie katalogu ofert usługowych dla zabezpieczenia potrzeb najstarszej grupy mieszkańców Gminy Wołyń. Niezbędne są działania wspierające utrzymanie jak najlepszej sprawności życiowej, wsparcie rehabilitacyjne, medyczne, pielęgnacyjne i socjalne, odpowiadające indywidualnym potrzebom seniorów.

Biorąc pod uwagę problemy zdrowotne mieszkańców gminy, konieczna jest realizacja działań wspomagających uzyskiwanie jak najlepszych rezultatów leczenia i rehabilitacji oraz wdrożenie programów profilaktycznych zapobiegających pogarszaniu się stanu zdrowia mieszkańców gminy.

Kwestią, której nie należy pomijać w planowaniu działań strategicznych jest wspieranie osób niepełnosprawnych w rozwiązywaniu problemów związanych z rehabilitacją, umożliwieniem zarobkowania poprzez organizację właściwych warunków pracy oraz likwidację wszelkich barier utrudniających osobom niepełnosprawnym codzienne funkcjonowanie w społeczności lokalnej. W tym obszarze należy też zwrócić uwagę na problem aktywizacji osób niepełnosprawnych, podnoszenie świadomości społecznej na temat skutków niepełnosprawności oraz praw i uprawnień osób z niepełnosprawnością.

Bardzo ważnym kierunkiem działania jest wspieranie rodzin, w których zagrożony jest proces rozwoju i wychowania dzieci. Objęcie szczególnym wsparciem, zwłaszcza specjalistycznym rodzin, w których problem ten jest rozpoznany powinno być priorytetowym działaniem strategicznym wszystkich instytucji i podmiotów gminy działających na rzecz rodziny.

Ważnym kierunkiem planowania działań strategicznych jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz uzależnieniom. Obszar tych działań należy wypełnić zwłaszcza działaniami informacyjnymi i profilaktycznymi, aby w jak największym stopniu uświadomić

mieszkańcom gminy zagrożenia oraz informować jak należy im przeciwdziałać i chronić się przed utrwaleniem niepożądanych zachowań społecznych.

Jednym z kierunków działań, które należy zapoczątkować w Gminie Wołyń jest przygotowanie miejsc noclegowych, lokali socjalnych, mieszkań chronionych lub innych podobnych form wsparcia, mając na względzie problem bezdomności oraz problemy niektórych osób wychodzących z zakładów karnych i doświadczających problemów z uwagi na utratę dotychczasowego mieszkania.

Wskazane kierunki nie wyczerpują wszystkich możliwości w zakresie planowania zmian społecznych, dotyczą jedynie planowania zmian w obszarach rozpoznanych i uzasadniających konieczność podejmowania działań. Zakłada się, że planowane zmiany będą wdrażane sukcesywnie, z uwzględnieniem możliwości kadrowych, organizacyjnych i finansowych Gminy Wołyń.

Wytyczne kierunki zmian znajdują swoje odzwierciedlenie w celach szczegółowych (operacyjnych), jakie zostały zdefiniowane w niniejszej strategii.

5. Cele Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025

Cele Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025 wpisują się w cele Strategii Rozwoju Gminy Wołyń przyjętej Uchwałą Nr .....Rady Gminy ..... z dnia ..... roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Wołyń na lata .....

Zdefiniowane cele są spójne z polityką równości szans, nakierowane na pobudzenie aktywności mieszkańców oraz gwarantujące pozytywne oddziaływanie na środowisko.

5.1. Cel główny Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025

W oparciu o diagnozę oraz rozpoznane problemy społeczne Gminy celem głównym Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025 jest **„Zapewnienie mieszkańcom Gminy Wołyń bezpieczeństwa socjalnego oraz przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu”**.

Tak sformułowany cel strategii rozwiązywania problemów społecznych obejmuje wszystkie jej obszary problemowe i adresowany jest do wszystkich potencjalnych mieszkańców Gminy, których warunki i poziom życia odbiegają od przeciętnego poziomu życia mieszkańców.

5.2. Cele szczegółowe Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025

Dla pełnego wdrożenia celu głównego strategii opracowano cele szczegółowe (operacyjne) obejmujące zróżnicowane obszary interwencji i działań na rzecz mieszkańców Gminy Wołyń. Zdefiniowane cele to:

- 1) Poprawa bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców nie posiadających dochodów własnych, lub posiadających dochody nie wystarczające na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych.
- 2) Przeciwdziałanie bezrobociu mieszkańców.
- 3) Zapewnienie dostępu do zróżnicowanych usług niezbędnych osobom w wieku starszym i niepełnosprawnym.
- 4) Zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz dzieciom i młodzieży wychowującej się w tych rodzinach.
- 5) Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.
- 6) Przeciwdziałanie uzależnieniom, w tym alkoholizmowi i narkomanii.
- 7) Rozwój i promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznej w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych.

Zakłada się, że sformułowane cele szczegółowe umożliwią ograniczenie skutków problemów społecznych rozpoznanych na terenie Gminy Wołyń. Ponadto dopuszcza się możliwość wprowadzania uzupełnień i modyfikacji treści celów szczegółowych w wyniku aktualizacji diagnozy społecznej lub w wyniku pojawiających się okoliczności wywołujących inne niż rozpoznane dotychczas zjawiska i problemy społeczne.

5.3. Wskaźniki realizacji celów strategicznych

Wskaźniki realizacji celu głównego stanowić będą efekt końcowy, mierzony w ostatnim okresie sprawozdawczym, tj. 2025 roku. Dla tego pomiaru ustalono następujące wskaźniki:

- Wskaźnik nr 1; do 2025 roku o 10% w stosunku do 2015 roku zmniejszy się rzeczywista liczba osób objętych wsparciem finansowym w ramach świadczeń pomocy społecznej.
Wskaźnik ten będzie odzwierciedleniem ilości i jakości działań interwencyjnych w zakresie wdrażania strategii.
- Wskaźnik Nr 2; do 2025 roku co najmniej 10% osób populacji osób korzystających ze wsparcia w 2015 roku rozpocznie samodzielne funkcjonowanie poza systemem pomocy społecznej na skutek kompleksowo udzielonego wsparcia.
Wskaźnik ten będzie odzwierciedleniem jakości i skuteczności działań strategicznych, wskazujących poprawę warunków życia mieszkańców.
- Wskaźnik Nr 3; do 2025 roku wzrośnie o 30% w stosunku do 2015 roku liczba osób korzystających z poradnictwa, pracy socjalnej i wsparcia pozafinansowego mającego na celu umożliwienie osobom i rodzinom pokonywanie trudności życiowych.
Wskaźnik ten będzie odzwierciedleniem jakości pracy socjalnej oraz profilaktyki społecznej prowadzonej na rzecz osób i rodzin, w których pojawiają się problemy.

Wskaźniki dla szczegółowych celów strategicznych ustalono w taki sposób, aby zmianę można było obserwować zarówno w corocznym raporcie sprawozdawczym jak i innych raportach związanych z monitorowaniem zachodzących zmian. Szczegółowy wykaz wskaźników przypisanych poszczególnym celom zawiera zamieszczona dalej tabela.

Tabela 40 Wskaźniki realizacji celów szczegółowych Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025

Lp	Treść celu szczegółowego	Wskaźnik
1	Poprawa bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców Gminy Wołyń nie posiadających dochodów własnych, lub posiadających dochody nie wystarczające na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, w tym żywieniowych, mieszkaniowych	1) liczba osób, którym przyznano zasiłki pieniężne w roku kalendarzowym, 2) liczba osób objętych dożywianiem, 3) wysokość środków przeznaczonych na świadczenia pieniężne dla osób uprawnionych do świadczeń w kolejnych latach budżetowym. 4) wysokość środków przeznaczonych na

		<p>dofinansowanie dożywiania w skali roku,</p> <p>5) liczba projektów i programów osłonowych pomocy społecznej w skali roku,</p> <p>6) liczba osób objętych projektami i programami osłonowymi w skali roku,</p> <p>7) liczba mieszkań chronionych i/lub lokali socjalnych dla osób z problemami lokalowymi,</p> <p>8) liczba osób korzystających z mieszkań socjalnych i chronionych</p>
2	Przeciwdziałanie bezrobociu mieszkańców Gminy	<p>1) liczba osób podejmujących zatrudnienie, bez względu na formę prawną i wymiar czasowy (np. umowa zlecenie, umowa spółdzielcza itp),</p> <p>2) liczba nowych miejsc pracy,</p> <p>3) liczba osób skierowanych do pracy w ramach prac społecznie użytecznych lub innych form zatrudnienia wspieranego.</p> <p>4) liczba osób objętych Programami Aktywnej Integracji we współpracy z PUP</p>
3	Zapewnienie dostępu do zróżnicowanych usług niezbędnych osobom w wieku starszym i niepełnosprawnym	<p>1) liczba osób objętych pomocą usługową,</p> <p>2) liczba osób zatrudnionych jako opiekunki w przeliczeniu na pełne etaty lub godziny usługowe.</p> <p>3) liczba osób skierowanych do domów pomocy społecznej,</p> <p>4) liczba inicjatyw społecznych na rzecz seniorów (np. Kluby Seniora, itp.)</p> <p>5) liczba inicjatyw na rzecz osób niepełnosprawnych (np. wypożyczalnie sprzętu rehabilitacyjnego i inne)</p>
4	Zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz dzieciom i młodzieży wychowującej się w tych rodzinach	<p>1) liczba rodzin objętych kompleksowym wsparciem,</p> <p>2) liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego, w tym rodzinnego,</p> <p>3) liczba dzieci skierowanych do zastępczych form opieki,</p> <p>4) liczba zatrudnianych asystentów rodziny,</p> <p>5) liczba dzieci, którym umożliwiono powrót z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych,</p>

		6) <i>wysokość środków finansowych przeznaczonych na współfinansowanie pobytu dzieci w systemie pieczy zastępczej</i>
5	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.	1) <i>liczba założonych Niebieskich Kart</i> 2) <i>liczba osób dotkniętych przemocą kierowanych do Ośrodków Wsparcia,</i> 3) <i>liczba inicjatyw informacyjno-edukacyjnych na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej,</i> 4) <i>liczba wniosków o ściganie sprawców przemocy,</i>
6	Przeciwdziałanie uzależnieniom, w tym alkoholizmowi i narkomanii	1) <i>liczba osób objętych działaniami GKRPA,</i> 2) <i>liczba projektów i programów przeciwdziałania uzależnieniom,</i> 3) <i>liczba osób objętych programami i projektami na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom,</i> 4) <i>liczba osób skierowanych do Zakładów Leczenia Uzależnień,</i> 5) <i>liczba wydanych zakazów sprzedaży alkoholu,</i> 6) <i>liczba inicjatyw społecznych w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii (kampanii informacyjnych, imprez plenerowych itp.)</i>
7	Rozwój i promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznej w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych	1) <i>liczba inicjatyw w zakresie rozwiązywania problemów społecznych w ramach Gminnych Programów Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi</i> 2) <i>liczba podmiotów podejmujących współpracę w zakresie integracji społecznej rozwiązywania problemów społecznych,</i> 3) <i>liczba nowo powstałych podmiotów i organizacji działających na terenie Gminy w obszarze rozwiązywania problemów społecznych lub zapobiegania ich występowaniu</i>

5.4. Monitoring realizacji celów i działań strategicznych

Monitoring realizacji celów strategicznych prowadzony będzie na bieżąco, a corocznie w okresie sprawozdawczym opracowany będzie raport oceniający stopień realizacji poszczególnych celów strategicznych. Raport stanowi załącznik do sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wołyniu, składanego Radzie Gminy, stosownie do treści art.110 ust 9 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej.

Ocena wdrażania działań Strategii prowadzona będzie w dwóch wymiarach. Po pierwsze – jako ocena wdrażania planowanych działań strategii pod względem ich ilości i zasięgu, po drugie – jako ocena charakteru zmian, które strategia wprowadza w życiu społecznym, a więc „czy? - i na ile?” wdrażane zmiany przyczyniają się do rozwiązywania lokalnych problemów.

Efekt realizacji działań powinien być porównany z sytuacją wyjściową. Osiągnięcie celu strategicznego powinno pociągać za sobą pytanie jak utrzymać stan, który osiągnięto? Jak go umacniać i rozwijać?

Na ostatnim etapie oceny strategii niezbędne będzie określenie rekomendacji na przyszłość, jako wniosków płynących z realizacji strategii i sugestii do planowania kolejnych działań społecznych.

6. Opis sposobu realizacji strategii, w tym działań niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025 wdrażana będzie poprzez realizację programów, projektów socjalnych, oraz konkretnych zadań realizowanych przez podmioty i instytucje współdziałające na poziomie Gminy z administracją samorządową.

Do najważniejszych należą między innymi:

- Gminny program wspierania rodziny.
- Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.
- Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.
- Gminny program przeciwdziałania narkomanii.
- Programy i projekty związane z przeciwdziałaniem bezrobociu i aktywizacją zawodową mieszkańców w tym Programy Aktywnej Integracji wdrażane we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy.
- Programy osłonowe adresowanych do różnych kategorii społecznych w zależności od rozpoznanych potrzeb, w tym programy współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.
- Gminne (roczne lub wieloletnie) Programy Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi.

Działania mogą być realizowane na różnych poziomach począwszy od współpracy partnerskiej, aż po zlecenie realizacji zadań publicznych w trybie określonym przepisami prawa. W zlecaniu zadań preferowane będą procedury oparte na przepisach ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, promujące działania miejscowych organizacji pożytku publicznego z zachowaniem zasad konkurencyjności i najwyższej jakości rezultatów.

Programy i projekty muszą być zbieżne z założeniami niniejszej Strategii oraz tak zaplanowane, aby wpisywały się w strukturę celu głównego strategii lub celów szczegółowych, zaś efekty realizacji programu lub projektu wpływały na osiągnięcie celu głównego strategii.

Za priorytetowe w realizacji celów strategicznych uznane będą programy i projekty wdrażane z zastosowaniem:

- metod partycypacyjnych - włączających interesariuszy społecznych do podejmowania wspólnych działań społecznych,
- metod aktywizujących – włączających osoby z tzw. kategorii ryzyka w zmianę ich trudnej sytuacji,
- metod integrujących – wzmacniających lokalne więzi społeczne w czasie wspólnych działań na rzecz osób z grup ryzyka oraz na rzecz dobrych praktyk,
- metod profilaktycznych – zapobiegających pojawianiu się trudnych sytuacji społecznych oraz minimalizujących przyczyny generujące takie sytuacje,
- metod niwelujących – rozwiązujących problemy, eliminujących niepożądane zjawiska lub sytuacje.

Niezależnie od metod wdrażania strategii, do realizacji celów strategicznych mogą przyczynić się wszystkie instytucje, organizacje i osoby bezpośrednio zaangażowane w wykonanie zadań, zarówno osoby reprezentujące instytucje Gminy Wołyń, jak i przedstawiciele organizacji pozarządowych, wolontariusze, przedsiębiorcy i inne osoby.

Szczegółowy zakres wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025 wskazuje „Harmonogram”, zamieszczony został w rozdziale 10 niniejszej Strategii. Harmonogram jest praktycznym narzędziem gwarantującym systematyzację i chronologię działań (zadań, programów, projektów) planowanych do realizacji oraz ich rozłożenie w czasie. Działania przypisane są poszczególnym celom szczegółowym (operacyjnym), w taki sposób, aby mogły być realizowane w planowanym zakresie lub rozszerzone o nowe (dodatkowe) działania, w tym działania podmiotów podejmujących współpracę po raz pierwszy. Harmonogram przedstawia zwięzły zapis zadań i czynności prowadzących do osiągnięcia zamierzonego celu, co jednocześnie umożliwia monitorowanie procesu wdrażania strategii.

W przypadku istotnych zmian w realizacji działań strategicznych Harmonogram może być aktualizowany zgodnie z procedurą aktualizacji określoną w rozdziale 9 niniejszej Strategii.

7. Ramy finansowe strategii oraz źródła finansowania wydatków związanych z realizacją działań niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych

Polityka społeczna, zapobieganie ubożeniu społeczeństwa, przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu oraz przedsięwzięcia w zakresie rozwiązywania problemów społecznych obejmują jedną z ważniejszych sfer działania społecznego. Wśród zadań publicznych gminy obszar ten zajmuje priorytetowe miejsce, co dotychczas gwarantowało możliwość pozyskania środków na realizację zadań z zakresu polityki i pomocy społecznej. Kierunki kształtowania polityki społecznej na najbliższe lata nie przewidują zasadniczych zmian w finansowaniu działań osłonowych o charakterze socjalnym, co pozwala mieć gwarancję częściowego ich finansowania z budżetu państwa.

Nie bez znaczenia w całościach finansowania działań Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025 może być udział funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz innych źródeł zewnętrznych.

Największy udział w realizacji działań strategicznych przypada jednak funduszom samorządu gminnego, wzmocnionym potencjałem sponsorów, przedsiębiorców i innych podmiotów gospodarczych oraz osób fizycznych. Środki finansowe niezbędne do wdrażania działań strategii mogą pochodzić ze środków na ustawową realizację zadań publicznych, statutową działalność instytucji i organizacji (np. organizacji pozarządowych) lub grantów pozyskanych na realizację konkretnych programów lub projektów.

Koszt realizacji Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025 został oszacowany w skali rocznej, odrębnie dla poszczególnych celów strategii. Zakłada się, że wydatki na realizację celów strategicznych oscylować będą corocznie w granicach określonych w zestawieniu stanowiącym załącznik numer 1 do niniejszej strategii.

Wszelkie zmiany w budżecie niezbędnym do osiągnięcia celów strategii corocznie podlegają zatwierdzeniu przez Radę Gminy Wołyń w trybie przewidzianym dla uchwalania budżetu gminy.

8. Informacja i promocja wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołyń na lata 2016-2025

Osiągnięciu celu głównego strategii towarzyszyć będzie informacja o wdrażaniu działań strategicznych, a strategia i wywołane przez nią zmiany staną się własnością społeczności lokalnych.

Promocja działań strategicznych odbywać się będzie poprzez konsultacje społeczne, prezentację dobrych praktyk w zakresie rozwiązywania problemów społecznych na poziomie społeczności lokalnych, na spotkaniach mieszkańców, posiedzeniach komisji Rady Gminy, konferencjach wewnętrznych i zewnętrznych oraz w lokalnych i regionalnych mediach.

Promotorami zmiany społecznej będą nie tylko jej koordynatorzy i podmioty odpowiedzialne za wdrożenie, ale także beneficjenci i adresaci działań, którzy w sposób bezpośredni będą odczuwać skutki zmian.

9. Zasady aktualizacji i wprowadzania zmian w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025 jest wieloletnim dokumentem planistycznym i co do zasady nie może ulegać zmianom czy modyfikacji. W szczególności nie mogą ulegać zmianie cele Strategii oraz wskaźniki ich osiągnięcia.

Ze względu na fakt, że Strategia określa obszar dynamicznie zmieniający się pod względem natężenia problemów społecznych może jedynie podlegać aktualizacji, mającej na celu odniesienie do okoliczności lub faktów, których istnienia nie można było przewidzieć na etapie projektowania dokumentu, lub które pojawiły się w trakcie wdrażania działań Strategii. Aktualizacja może nastąpić także w przypadku istotnych zmian w przepisach prawa regulujących zakres zadań samorządu gminy w zakresie rozwiązywania problemów społecznych oraz finansowania tych zadań z budżetu gminy.

Mając na względzie powyższe kwestie Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025 może być aktualizowana w następujących obszarach:

1. Diagnostycznym – jeśli na obszarze działania Gminy pojawią się problemy społeczne nie istniejące w czasie opracowywania Strategii.
2. Planistycznym – jeśli w trakcie wdrażania Strategii okaże się, że w planie pominięto istotne dla rozwiązywania istniejących problemów zagadnienia lub wystąpi konieczność zaplanowania działań dla nowych problemów, zdiagnozowanych w trakcie wdrażania Strategii.
3. Wdrożeniowym – jeśli w trakcie wdrażania Strategii okaże się, że zmieniają się podmioty odpowiedzialne za wdrożenie konkretnych zadań lub zaplanowane działania są nieadekwatne do potrzeb i trzeba je zastąpić innymi.
4. Ewaluacyjnym – jeśli w trakcie wdrażania Strategii znajdą istotne okoliczności mające wpływ na ocenę skuteczności planowanych działań.

Inicjatorem (wnioskodawcą) aktualizacji Strategii może być:

1. Kierownik GOPS w Wołyńcu jako podmiot koordynujący wdrażanie Strategii.
2. Każdy z podmiotów partnerskich uczestniczących we wdrażaniu Strategii,
3. Podmiot zewnętrzny sprawujący nadzór i kontrolę nad działaniem Gminy w obszarze rozwiązywania problemów społecznych,
4. Inny podmiot w uzasadnionych sytuacjach.

Aktualizacja Strategii może odbywać się nie częściej niż jeden raz do roku, o ile znajdą okoliczności uzasadniające przeprowadzenie aktualizacji. Okres aktualizacji może być powiązany z okresem sprawozdawczym, np. po zakończeniu roku budżetowego.

Aktualizacja Strategii odbywa się wyłącznie w formie pisemnej w trybie przewidzianym dla jej uchwalenia tj. przez podjęcie uchwały Rady Gminy. Wszelkie zmiany wprowadzone innym trybem uznawane są za nieważne i nie obowiązujące.”

10. Harmonogram wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025

<i>Lp.</i>	<i>Cel szczegółowy</i>	<i>Działania niezbędne do realizacji celu</i>	<i>Podmioty odpowiedzialne za realizację</i>	<i>Termin realizacji</i>	<i>Uwagi</i>
1	Poprawa bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców gminy nie posiadających dochodów własnych, lub posiadających dochody nie wystarczające na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych.	przyznawanie świadczeń finansowych,	GOPS	wdrażanie na bieżąco zgodnie z potrzebami	
		przyznawanie dożywiania	GOPS	wdrażanie na bieżąco zgodnie z potrzebami	
		udzielanie pomocy rzeczowej i w naturze,	GOPS, sponsorzy, darczyńcy	wdrażanie na bieżąco zgodnie z potrzebami	
		prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych	GOPS, samorząd Gminy	w zależności od potrzeb	
		zapewnienie źródeł finansowania świadczeń i innych form wsparcia	Samorząd Gminy	na bieżąco zgodnie z potrzebami	
		badanie skuteczności udzielanej pomocy finansowej,	GOPS, samorząd Gminy	na zakończenie każdego roku sprawozdawczego	
		wdrażanie osłonowych programów i projektów socjalnych oraz inne działania w zależności od rozpoznanych potrzeb	Samorząd Gminy, GOPS, inne podmioty	w zależności od potrzeb	

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025

2	Przeciwdziałanie bezrobociu mieszkańców Gminy	wzmacnianie potencjału kompetencyjnego osób bezrobotnych,	Samorząd Gminy, GOPS, PUP, podmioty którym zlecono realizację zadań.	na bieżąco	
		tworzenie nowych miejsc pracy w sektorze usług społecznych,	Samorząd Gminy, GOPS, PUP, pracodawcy,	na bieżąco	
		inicjowanie prac społecznie użytecznych na terenie gminy,	Samorząd Gminy, GOPS, PUP	na bieżąco	
		organizowanie robót publicznych i prac interwencyjnych na obszarze gminy,	Samorząd Gminy, GOPS, PUP	na bieżąco	
		współpraca z lokalnymi podmiotami gospodarki w zakresie pośrednictwa w zatrudnieniu osób bezrobotnych,	Samorząd Gminy, GOPS, PUP, pracodawcy,	na bieżąco	
		opracowywanie i wdrażanie lokalnych programów w zakresie likwidacji bezrobocia i aktywizacji osób pozostających bez pracy (w tym PAI)	Samorząd Gminy, GOPS, PUP inne podmioty	w zależności od potrzeb	
3	Zapewnienie dostępu do zróżnicowanych usług niezbędnych osobom w wieku starszym i niepełnosprawnym	rozwój zróżnicowanych usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych,	Samorząd gminy, GOPS. organizacje pozarządowe, inne podmioty, w tym komercyjne.	w zależności od rozpoznanych potrzeb	
		organizowanie i prowadzenie dziennych form wsparcia seniorów (Domów Seniora, Klubów Seniora itp.)	Samorząd gminy, GOPS. organizacje pozarządowe, inne podmioty, w tym komercyjne	w zależności od rozpoznanych potrzeb	
		kierowanie do domów pomocy społecznej,	GOPS, powiaty prowadzące domy pomocy społecznej	na bieżąco	

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025

		wspieranie form aktywizacji osób starszych,	Samorząd Gminy, GOPS, inne organizacje pozarządowe działające na rzecz osób starszych	w zależności od potrzeb	
		inicjowanie i wdrażanie programów osłonowych w zakresie wspierania osób w wieku senioralnym oraz osób z niepełnosprawnością	Samorząd Gminy, GOPS, Organizacje pozarządowe, inne podmioty.	w zależności od rozpoznanych potrzeb	
4	Zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz dzieciom i młodzieży wychowującej się w tych rodzinach	wzmacnianie roli rodziny,	GOPS (pracownicy socjalni, asystenci rodziny), organizacje pozarządowe, szkoły i inne podmioty	na bieżąco	
		korygowanie nieprawidłowych postaw rodzicielskich,	GOPS, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy, GKRPA, inne podmioty,	na bieżąco	
		udzielanie poradnictwa specjalistycznego, pedagogicznego, prawnego i psychologicznego rodzinom dysfunkcyjnym,	GOPS, Placówki wsparcia specjalistycznego, PCPR, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Szkoły	na bieżąco	
		współorganizowanie pieczy zastępczej dzieciom pozbawionym opieki rodzin biologicznych,	GOPS, PCPR - Organizator Pieczy Zastępczej, Sąd Rodzinny, Kuratorzy, Szkoła, inne podmioty	w zależności od potrzeb	
		współfinansowanie pobytu dzieci w	Samorząd Gminy, GOPS,	w zależności od	

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025

		rodzinnych i instytucjonalnych formach pieczy zastępczej,	instytucje pieczy zastępczej	potrzeb	
		inicjowanie i wdrażanie programów osłonowych w tym programu wpierania dzieci i rodzin na terenie gminy,	Samorząd Gminy, GOPS, szkoły, organizacje pozarządowe, inne podmioty.	na bieżąco	
5	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.	realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar,	Samorząd Gminy, GOPS, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Policja	na bieżąco	
		prowadzenie działań określonych procedurą Niebieska Karta,	GOPS, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Policja	na bieżąco	
		prowadzenie działań informacyjnych poprzez rozprowadzanie plakatów, broszur, ulotek na temat praw osób doświadczających przemocy oraz form przeciwdziałania przemocy,	GOPS, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Szkoły	na bieżąco	
6	Przeciwdziałanie uzależnieniom, w tym alkoholizmowi i narkomanii.	opracowanie i realizacja gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych,	Samorząd Gminy, GOPS, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policja, Szkoły	corocznie	
		opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania narkomanii.	Samorząd gminy, GOPS, organizacje pozarządowe, inne podmioty, Policja,	corocznie	

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wołyń na lata 2016-2025

			Szkoły		
7	Rozwój i promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznej w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych.	inicjowanie współpracy z podmiotami lokalnymi w rozwiązywaniu problemów społecznych,	Samorząd Gminy, GOPS, OSP i inne podmioty	na bieżąco	
		wspieranie aktywności obywatelskiej na rzecz przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym,	Samorząd Gminy, GOPS, OSP i inne podmioty	na bieżąco	
		opracowanie i rozpowszechnienie informatora na temat dobrych praktyk w działaniach lokalnych na rzecz rozwiązywania problemów społecznych,	Samorząd Gminy, GOPS, organizację pozarządowe działające na terenie gminy.	na bieżąco	

